DES. ERASMI

ROTERODAMI LIBER DE SARCIEN-
da ecclesiæ concordia deq; sedandis opi-
nionum dissidijs, cum alijs non-
nullis lectu dignis.

Omnia recens nata, & nunc primum typis excusa.

BASILEAE EX OFFICINA FROBENIANA
ANNO M. D. XXXIII.

Hoc anno natus est D. Bas: Amerbachius et Io. Brandmillerus.

Cum gratia & priuilegio Cæsareo ad sex annos.

DES. ERASMVS ROTERODAMVS Clariss. uiro Iulio Pflug. S. D.

QVANTOPERE te pigeat horum semper in peius gliscentium dissidiorum, quātoq; pectoris ardore suspires pijs omnibus optabilem, ecclesię concordiam Iuli uir ornatissime, satis arguunt tot tuę ad me epistolæ, semper eandē occinentes cantilenam magnaq; instantia efflagitantes, ut huius tempestatis me sedatorem præbeam: quod quum tu nihilo uerecundius facias, q̄ si iubeas Pygmæum Atlantis uice, sustinere cœlum, tamen à me nullam admittis excusationem. Erras tu quidem mi Iuli uehementer ignorantia mei, uerum hic error quo maior est, hoc magis declarat insignem tuam pietatē erga dei domum, in qua tu non infimum tenes locum, tenesq; ob eximias uirtutes tuas meritissimo: quibus hoc decentius ornaris, quod hinc nullum omnino tollis supercilium, sed agnoscis domini munificentiā. quales uiros si multos haberet Resp. Christiana, aut hi tumultus non extitissent, aut iam pridē essent consopiti. Ipse uero sic inter sacrum, ut aiunt, & saxum constrictus, ut quod flagitas nec recusare per te liceat, nec ex me pręstare ualeam, medium quiddam repperi, quo te posthac utar aliquanto placatiore.

 Tractaui

Tractaui psalmũ 83. in quo diuinus ille spiritus mire nobis commendat ecclesiæ concordiã. Non parum iuuat hortator in hoc sanè negotiorum genere, in quo bona pars facti est, propensa uoluntas, cui nunquam deesse solet benigni numinis præsidium. Quod si Christus & illud largiri dignetur, ut ecclesiasticæ pacis amor quo tu tam insigniter flagras, omnium animos corripiat, breui futurum est, ut nec tu flagitando, ne ego recusando sumam inanem operam, sed uterq; alteri gratulemur. Verum à psalmo non te remorabor diutius. Datum Friburgi prid. Cal. Aug. 1533.

DES. ERASMI ROTERODAMI DE AMABILI ECCLESIAE CONCORDIA LIBER.

PSALMVM octogeſimum tertiũ ob id ſelegimus enarrandum, quod in eo ſpiritus ſanctus, multis argumentis magnaq́ꝫ tum euidentia tum uehemẽtia, nobis ſpecioſam illam ac beatam eccleſię cõcordiã commendat: qui ſermo quum omni tempore ſalutaris eſt atqꝫ utilis, tum uero hoc ſeculo ſectarũ feraciſsimo uidetur ita neceſſarius, ut non alio magis. Quiſquis igitur diligit pacem illam, quæ iuxta beatum Paulum exuperat omnem ſenſum, quæq́ꝫ ſola cuſtodit & ab omnibus malis tuetur corda & corpora noſtra in pacificatore Ieſu Chriſto domino noſtro, ad hanc auditionem aures animoſq́ꝫ attentos adferat. Titulus nonnihil habet ſcrupulorum, ſed his quãta poterimus breuitate diſcuſsis ad pulcherrimi ſimul & amœniſsimi ſpectaculi contemplationem alacriores ingrediemur.

Titulus igitur in codicibus nonnihil uariat, ſiue id accidit ſcribarum ſtudio, ſiue ſermonis Hebraici

ambiguitas hanc nobis peperit uarietatem. Septua/
ginta sic reddidere: In finem pro torcularibus filijs
Coræ psalmus. Hieronymus hoc pacto, Vincenti
pro torcularibus filiorum Coræ psalmus.

Quum audis in finem, intellige psalmum tracta/
Ro.10 re de Christo, qui finis, hoc est, perfectio legis est
omni credenti. Nulla est enim uera perfectaq; iu/
stitia, nisi per fiduciam syncceram erga illum, qui so/
lus fide purificat corda mortaliũ. Quũ audis Vin/
centi, siue pro uictoria, protinus in mentem tibi ue/
niat illud Paulinum, Neminem assequi beatam il/
lam coronam gloriæ nunquã marcescentis, nisi qui
legitime certauerit. Quidam ex Hebræi sermonis
peritia submonuit pro Vincenti, potuisse uerti, ef/
fundenti sanguinem, ut non leuem & incruentam
pugnam, sed acre præliũ, & ut Græci dicunt ἄσπον/
δον πόλεμον intelligas. Quum enim qui huic mili/
tant mundo toties sua corpora telis hostium obij/
ciant, suamq; uitam ambigui Martis aleæ commit/
tant, ut supplicationem, ouationẽ, aut etiam trium/
phum assequantur, eumq; ridiculum uerius ac lu/
dicrum q̃ speciosum, quẽ nemo uir grauis absq; ri/
su uidere posset, cuius uniuersa pompa uno circum/
agitur die, quid non facient Christi milites, ut æter/
num illum triumphũ assequantur in cœlis? Quan/
ta nunc est gloria martyrum, qui suum effundendo

ſanguinem, per fidem uicerunt regna, operati ſunt iuſtitiam, & adepti ſunt beatas promiſsiones? Quorum encomia per uniuerſum reſonãt orbem, & angelis applaudentibus ſempiternum cum duce ſuo Chriſto triumphũ agunt in cœleſti Hieroſolyma? Quanq; & hi qui Paulo auſcultantes amore Chriſti mortificant membra ſua, quę ſunt ſuper terram, libidinem, auaritiam, iracundiam, alios'q; id genus affectus, ſpiritui reluctari ſolitos, nõ incruento bello uincũt Satanam. Iam & in ipſo pſalmo fit mentio Tabernaculorũ, ſiue tentoriorum, quod militiæ uerbum eſt. Porrò quod in titulo additur, pro torcularibus, nonnihil torſit Diuum Auguſtinum, eo quod in pſalmo nulla fiat torculariũ mentio. Itaq; confugit ad allegoriam. Verum animaduertere poterat Pſalmorum titulos interdũ indicare argumentum ex hiſtoria, uelut in Pſalmũ 33. Pſalmus Dauid cum mutauit uultũ ſuum coram Abimelech, & dimiſit eum & abijt. Interdum diem feſtum quo decantari ſolet, uelut Pſalmus. 91. titulum habet, Pſalmus cãtici in die Sabbati. 92. Laus cantici Dauid in die ante Sabbatũ. 93 Pſalmus Dauid quarta Sabbati. Nec oportet hiſtoricum ſenſum reijcere, quo locus fiat allegoriæ, quum ille ſit huius baſis & fundamentum, qui cognitus facit, ut aptius tractetur intelligentia retruſior ac myſtica. Itaq; titulus propheticus Hebr. 11

pheticus quũ addit, pro torcularibus, indicat mensem septimum, qui apud nos September est. Nam prisci à mense Martio quum sol ingreditur Arietem faciebant anni initiũ: & ab hoc numerantibus, quoniam quintus erat is qui post dictus est Iulius, Quintilis appellabatur, & huic succedẽs Augustus, Sextilis, ac cæteri item usq; ad Decembrem, ex ordine sortiti sunt nomen. Quoniã autẽ mense Septembri uindemiæ tempus est, significantius erat, & ad mysterium accommodatius dicere, pro torcularibus, quàm mense septimo. Sic Horatius initium ueris indicans non inamœna figura dixit, Zephyris & hirundine prima. Simul autem indicantur dies festi, quibus hoc canendi certamen inter prophetas celebrabatur. Hinc est quod aliquot psalmorũ titulus habet mentionem Liliorum siue Rosarum, uernũ tempus indicãs, & eius temporis festa. Nam quum Iudæis tria fuerint festa præcipua, Pascha in memoriam prodigiose transmissi maris, & Pentecostes in memoriã legis in monte Sinai latæ ac receptæ, & tabernaculorũ, de quo mox dicemus: Primum incidebat in ueris initium, Secundum in uer iam adultum, Tertium in autumnum. Nam Septimi mensis die xv festum erat scenopegiorum, à figendis tabernaculis dictum. Septem enim diebus iubebantur cõmorari in tabernaculis in memoriam
c ueteris

ueteris historiæ, quod ex Ægypto profugi, per ua-
stam & horridam solitudinem peregrinãtes annis
quadraginta habitarint in tentorijs, deo uiam mon
strante, nocte per columnam igneam, interdiu per
columnã nubilam, cuius interim beneficio, nec po-
tus nec cibus illis defuit, nec uestes aut calciamenta
detrita sunt. Quo tempore & templum ipsum erat
tabernaculum, mansitq; donec Solomon extrueret
illud templum Hierosolymis, ipsis etiam ethnicis
uenerabile. Huius tam benignæ numinis prouiden
tiæ ne uel ipsi possent obliuisci, uel ad eorum poste
ros non perueniret tanti miraculi notitia, iussi sunt
quotannis circa uindemię tempus tabernaculorum
festum agere per dies octo, idq; mense Septimo:
qui quodammodo sic in mensibus est Sabbatum,
quemadmodum in diebus dies Septimus, in annis
septimus annus qui terris quoq; suũ dabat ocium,
in annorum hebdomadibus, Iubileus septem anno
rum complectens hebdomadas. Ex his ergo Sep-
timi mensis octo diebus primus erat Sabbatum,
utpote tertiæ hebdomadis initium, & item Octa-
uus quartę hebdomadis initium. Vterq; ieiunio &
ocio peragebatur. Cæteri qui inter hos intercede-
bant, sacrificijs, hymnis, gratiarum actione & gau-
dijs solennibus transigebãtur. Octauus tamen dies
uelut noui festi principiũ erat, uidelicet cœtus siue

collectæ,quod tum præter impendia sacrificiorum ac donorum nonnihil à singulis colligeretur,in sumptus tabernaculi.His de rebus tractatur Leuit.23. & Numerorum 29.Proinde quanquam in titulo non est expressa mentio tabernaculorum, est tamen tacite comprehensa,designato mense, quo Scenopegiorum festũ celebrabatur collectis iam omnibus terrę frugibus. Mensis autem ille fermè totus festis & sacrificijs peragebatur,quo simul & Leuitis prouideretur, & populus agnosceret se quicquid terra produceret diuinæ munificentiæ acceptũ ferre debere:ut nec ad luxum abuterentur,si quando annona prouenisset largior,nec desponderent animum, si quis annus extitisset sterilior, ab ipsis admoniti tabernaculis,quod quum per steriles arenas ac sitientes facerent iter,dominus non passus sit illis quicquam deesse,sed manna demiserit è cœlo, aquam effuderit è petra.Nam qui fieri posit, ut qui sic uestit agrestia lilia,qui pabulum suppeditat passerculis, sinat famulos suos egere necessarijs, præsertim quum piorum sobrietas paucisimis sit contenta? Quo turpius est, quod hodie Christiani quidam, ubi diuina benignitas uberiorem annonã effudit, non ad gratiarum actionem, non ad liberalitatem in sacerdotes & pauperes, sed ad lasciuiam, luxum ac libidinem conuertuntur. Contra si paulo malignior

gnior fuerit prouētus, obliti superioris abundantiæ ac de futura diffidentes intendūt rerum pretia, contrahunt manus in egenos, accidunt quod debetur sacerdotibus, frustrantur creditores. Quanto dignius erat ijs qui Christi titulo gloriantur, ut quo parcior fuerit anni prouētus, hoc effusior esset diuitum in pauperes benignitas. Non enim deus in hoc dedit messem uberiorem, ut in tuis horreis frumenta computrescerent, sed ut quod superest in usus pauperum dispensaretur. Ita fieret, ut superiore fertilitate uideare non indignus, & in sequuturis annis maiorem domini liberalitatem promerearis. Porrò festum illud tabernaculorum quod olim à Iudæis celebrabatur, τυπικῶς designasse celebritatem ecclesiæ catholicæ non obscure declarat propheta Zacharias capite 14. Erit ruina qua percutiet dominus omnes gentes quæ nō ascenderūt ad celebrandam festiuitatem tabernaculorum. In eodem Capite fit mentio torcularium, at huius psalmi argumentum ex eo prophetæ loco sumptum uideri posit. Illud uigilanter annotatum est ab Hieronymo, tres esse Psalmos, quorum titulus meminit torculariū. Octauus qui inscribitur Dauid. Octogesimus qui inscribitur Asaph, & hic octogesimus tertius qui inscribitur filijs Core. Quibus & hoc cōmune est, quod omnes meminerunt uictoriæ. Ogdoas autē resur-

rectionis gloriæ dicata est. Hic est enim dies quem fecit dominus à mortuis resurgens, in quo iubemur lætari & exultare tripudijs spiritualibus. Nam ubi resurrectio, ibi uita est, Vita autem est innocentia, quemadmodum peccatum mors. Primus igitur dies plausibilis erat hominis ad imaginem dei conditi, de quo tractat Psalmus octauus, ostendens hominem ita cõditum, ut angelis esset proximus. Secundus erat hominis per legem ad innocentiam reuocati, quod indicat Ogdoas decies multiplicata, decalogum figurans. Hic tertius ostẽdit hominem per Euangelij gratiam eò perfectionis euectum, ut licet corpore degeret in terris, per fidem tamen ac spem cõuersationem haberet in cœlis. Eoq; decem ogdoadibus additur ternio, quod per Euãgelicam lucem mundus uniuersus cognouit dilucide mysterium sacræ Triadis. Patrem nouerant & Iudæi, sed posteaq; filius assumpta natura humana in terris uisus est, & cum hominibus uersatus est, moxq; receptus in cœlum, emisso cœlitus spiritu innouante linguas ac mentes omnium, tum demum dilucide mundus agnouit, in tribus personis unum deum, & in eadem natura diuina tres personas, patrem & filium & spiritum sanctum. Quoniam autem gentes solent uindemias prophanis & impijs ritibus in honorem ridiculi Bacchi celebrare, incompositis lu-

dis

dis,indecoris ſaltationibus,& obſcœnis uerbis laſciuientes, cuius inſaniæ dolemus in hodiernum uſq; diem nonnulla conſpici ueſtigia: Moſes publicam lætitiam ad religioſam gratiarum actionem, petulantes motus ad propheticas ſaltationes (Nam & Dauid in honorem dei ante arcam ſaltaſſe legitur) impios hymnos,& impudicos ſermones ad myſticos pſalmos conuertit, effecitq; ut impurus cultus, quem aliæ nationes dæmonibus exhibebant, in ueri dei cultum uerteretur. Habebant & gentes in his feſtis ſua certamina, in quibus homines parum ſobrij, facie fecibus oblita de plauſtris ridicula carmina iaciebant: uictori prȩmium erat hircus,dignum ut aiunt patella operculũ. Hic inter prophetas erat certamen,plenũ religionis ac reuerẽtiæ, Vnde pſalmi complures in titulis habent, pro uictoria. Tale certamen & Apoſtolorũ temporibus erat in cœtibus Chriſtianorum, Vnus loquebatur linguis,plures,prophetæ officio fungebãtur. Nec hic feruebat indecora cõtentio,ſed ſi cui alteri fuiſſet reuelatum, prior tacebat. Nec uictus ſibi diſplicebat, ſed gratias agebat ſpiritui, qui per alium hoc docere uoluit, quod ipſum fugerat. Nec uictor efferebat animo, ſciens totum hoc eſſe diuini ſpiritus energiam, qui cuiq; diuidebat ſua dona pro ut uolebat. Tale canendi ſaltandiq; certamen erat inter hos prophe-

tas.Hoc exemplo nos erudimur,ut siue laboramus & affligimur aduersis siue rebus prosperioribus de linimur,omnia in gloriam dei faciamus.Nunc com plures Christiani tantū in morbis,bellis,alijsúe pe-riculis deū inuocant,& ita distinguunt tempora, ut tristia secent deo,lætiora tribuant Satanæ. In fune-re charorum uideas aliquam pietatis speciem,in nu ptijs, in uictorijs, in conuiuijs nullum Christianæ mentis uestigium. Existimant abunde satisfactum deo, si per tempus quadragesimæ paulo uiuant se-uerius.sed imminente quadragesima quæ irreligiosa licentia? rursus exacta ea ferijs Paschalibus, quāta auiditate reditur ad intermissas uoluptates? Atqui decebat Christiana gaudia non minus habere reli-gionis quàm luctum. Quàm diu uersamur in his tabernaculis,sunt uariæ rerum uices.Est tempus na scendi, & est tempus moriendi. Tempus nubendi, & tempus abstinendi à nuptijs, tempus gaudendi de natis liberis, & tempus lugendi defunctos libe-ros,sed Christianis nullum oportet esse tempus ua cuum à pietate.Sub festum diem celebretur ieiuni-um,sed religiosum:festus dies requirit lætitiam,sed spiritualem.Illic nonnihil contristamur, sed secun-dum deū:hic lætamur,sed coràm domino. Quem-admodum de gaudijs Euangelicis loquens Esaias cap.9. ait. Lætabuntur coràm te, sicut qui lætantur

in messe

in messe. Bene lætantur qui lætātur coràm deo, qui pura cōscientia illi pro tristibus pariter ac lætis gratias agunt. At qui læticiæ temporibus, aleæ, temulentiæ, turpiloquijs & scortis indulgēt, coràm mundo fortasse lætantur, coràm deo insaniunt. Sed his forsitan diutius immoramur, quàm sat est, utinam & sine causa. Absoluamus igitur tituli mysterium. Octauus Psalmus inscribitur Dauid, quæ uox Hebræis sonat manu fortē, Octogesimus Asaph, quę sonat, cōgregantem, Hic octogesimus tertius, filijs Core, hoc est caluariæ. Iuxta sensum retrusiorē, tribus nominibus idem Christus significatur. Ille condidit hominem rectum: pater enim per filium condidit uniuersa, quæcꝫ in cœlis quæcꝫ in terris. Id nemo potest nisi omnipotens, unde Paulus scribens Hebræis filium appellat uerbum uirtutis paternæ. Idem hominem collapsum, eocꝫ deiectum, ut iam comparandus esset brutis animātibus, & similis factus esset illis, ne dicā deterior, recollegit per legem, & donec ueniret plenitudo temporū uelut cancellis inclusit. Vnde & synagogę uocabulum, & Psalmus Asaph, increpando prouocat ad legis obseruationem. Israel, inquit, si audieris me, non erit in te deus recens. Deniqꝫ congregatoris personam ipse dominus profitetur in Euangelio. Hierusalem Hierusalem quę occidis prophetas, & lapidas eos qui missi

sunt

ſunt ad te, quoties uolui congregare te, ſicut gallina cögregat pullos ſuos ſub alas & noluiſti. Tandem ubi uenit plenitudo tẽporis, idem factus filius Core, in monte Caluariæ ſublatus in crucẽ uniuerſum orbem ad ſe cõgregauit, & in eodem reſurgens deuicto Satana triumphauit. Hic fortaſſe ſcrupulus aliquis tanget animũ lectoris, quomodo Chriſtus filius dei, dicatur filius Corę, qui quum eſſet ex Leuitis præcipuus, ambijt ſummũ ſacerdotium, & adiunctis ſibi Dathan & Abiron, totam ferè multitudinem concitauit aduerſus Moſen & Aaron, ſicut refertur Numer. 16. Cui quotquot pertinaciter adhæſerunt, partim uiui à terra dehiſcente abſorpti ſunt, partim igni cœlitus emiſſo abſumpti. Sed nihil abſurdi habet allegoria. Chriſtus iuxta carnẽ è gente Iudaica duxit originẽ, pertinaciter rebelli aduerſus deum, de qua queritur per Eſaiam prophe-
Eſa. 65 tam: Extendi manus meas tota die ad populũ non
Rom. 10 credentem & cõtradicentem mihi. Rurſum in Pſalmis: Quadraginta annis proximus fui generationi huic, & ſemper dixi hi errant corde. Quam pertinacem rebellionem exprobrat illis & Stephanus in Actis Apoſtolorũ: Vos ſemper ſpiritui ſancto reſiſtitis. Complures autem Pſalmi in titulis habent filios Core, nec ullius tamen nomẽ exprimitur, quaſi ſatis eſſet ad illorũ laudem, dici filios Core: quum iuxta

iuxta communem hominũ sensum ignominia uideatur, scelerati patris & horrendo exemplo damnati cognomine designari. Quis enim sustineat appellari filius aut nepos Iudæ proditoris? Et tamen scriptura laudis gratia notat posteros Core, progenitoris nomine, cuius impietas illustrauit filiorum pietatem, qui cum essent arctissimis naturæ uinculis astricti seditionis autori, tamen in illis affectum naturæ uicit amor religionis. Siquidem ut est probabilis cõiectura, aut auscultantes Mosi resipuerũt separaruntq; se à patre, aut sic apud illum remanserunt, ut impio proposito nequaquam assentirẽtur, eoq; illo cum suis absorpto filij seruati sunt, ut legis Num. 26. nec ob patris scelus à tabernaculi ministerio submoti sunt, sed honorifico Ianitorum officio functi sunt, quẽadmodũ refertur 1. Paralip. cap. 26. Insuper & prophetico spiritu præcelluerunt. Ergo quum deus non imputet parentum commissa filijs, nisi facta illorum imitentur, inique facit hominum uulgus, qui liberis non aliter exprobrat progenitorum scelus ac suppliciũ ac si ipsi perpetrassent. Tuus inquiunt pater de peculatu conuictus, in crucem actus fuit, & audes hiscere? audes uenire in conspectum hominum? Sed pulchrius est, ex malis prognatos uirtute claros euadere, quàm si quis bonus nascatur ex bonis. Cæterum iniquius etiam faciunt

qui filijs non scelera parentum, sed fortunã aut calamitatem probri gratia obijciunt. Noui inquiunt patrem illius seruum, aut uidi mendicũ. Et qui hæc dicunt, ipsi sibi ignoscunt, quod dediti uitijs turpissimam seruitutẽ seruiunt Satanæ, quod pauperum rapina ditescunt. Ex patre seruo nasci nõ est turpe, sed seruire libidini, auaritię, cæterisq́ uitijs turpissimum est. Mendicare panem si urgeat egestas, non est turpe, sed egenis non impertire necessaria, ac rapto uiuere crimẽ est exprobrabile. Et qui sibi ignoscunt uera propriaq́ commissa, proximis exprobrant alienam fortunam. Quanto deus ciuilior erga nos. Nõ imputat nobis nostra delicta, quorum semel pœnituit. Quod facinus execrabilius quàm fuit Core? Aut quod suppliciũ detestabilius: haud illud quidem homine iudice, qui nonnunquam fallitur, sed deo. Et tamen huius filios sermo propheticus honoris gratia progenitoris nomine signare maluit quàm proprijs uocabulis. Similis inhumanitatis est quod qui ex Iudæis progeniti, à parentum impietate conuersi sunt ad uerã pietatem, contumeliæ causa uocamus Maranos, quum ea gratia plus illis honoris debeatur. Quod si iustum maiorum uicia impingere nepotibus, unde nos prognati sumus? Nónne ex his qui in ueri dei contumeliam, coluerunt ligna & lapides? qui martyrum sanguinem

guinem effuderunt? Sed ad rem. Core, Dathan, Abiron & Hon conati sunt diuidere tabernaculum quemadmodũ hęretici ac schismatici semper conati sunt ecclesiã discindere: sed ut in illos præsens ira dei desæuijt, ita qui moniti nolunt ab impijs sectis ac seditiosis conatibus resipiscere, hos sine dubio manet gehennæ incendiũ. Atq; in simili rerum statu, oportet omnes esse filios Core, ut nec filius contra pietatẽ adhęreat patri, nec frater fratri, nec uxor marito, nec gener socero, sed ab impiorum tabernaculis secedendũ est, si non corpore, certe animorum dissensione: & si quid erroris per incogitãtiam obrepsit, auscultemus Mosi, & moniti meliora sequamur: quo post exantlatos huius uitæ labores, in monte domini bibamus mustum sempiternæ lætitiæ, & cõcorditer uiuẽtes in tabernaculo dei quod est ecclesia, recipiamur in cœleste tabernaculũ ecclesiæ triumphantis. Video me in explicando titulo prolixiorem fuisse, q̃ proposueram: ad Psalmum igitur properabimus.

QVàm dilecta tabernacula tua dñe uirtutum. Abruptum huius psalmi exordium declarat impotens animi desiderium. Quod genus est & psalmi 72. Quàm bonus Israel deus ijs qui recto sunt corde. Aptius est quod legit Augustinus, Q̃ amabilia, Græce est ἀγαπητά. Nihil est pulchrius,

nihil amabilius, nihil tutius aut firmius bonorũ in bonis consensu: ut contra nihil turpius, nihil abominabilius, nihil infirmius conspiratione malorum in malum. Habent enim & impij tabernacula sua, quorũ & hic psalmus meminit, & is qui hunc proxime præcedit. Quoniam cogitauerũt unanimiter, simul aduersus te testamentum disposuerunt: Tabernacula Idumæorũ & Ismaelitæ, Moab & Agareni, Gebal & Ammon, & Amalech, alienigenæ cũ habitantibus Tyrum. Et psalmus secundus, Principes conuenerunt in unum, aduersus dominum & aduersus Christum eius. Sicut est unica ecclesia, & tamen Paulus ita loquitur: Sicut in omnibus ecclesijs doceo, sentiẽs esse multas distinctione locorum ac personarum, unicam professione fidei, & sacramentorum communione: ita multa leguntur tabernacula dei, quũ reuera sit unicum tabernaculũ uniuersos electos cõplectens, quoniã omnes in Christo sunt idem. Contra impiorum quoniam in religione ac fidei dogmatibus dissentiunt, nullum est cõmune tabernaculũ, sed impij cũ impijs sic dissentiunt, ut uarijs quidem modis ac nominibus, sed tamen pari impietate dissentiant à tabernaculo dei. Olim Græci & Romani deridebant Ægyptios, bouem Serapim, & Cercopithecos, atque adeo cepe pro dijs colentes, sed ipsi interim lapides ac ligna, aut

aut in his latentes dæmones pro uero deo colebāt. Sic Lacedæmonij habebant ſua tabernacula diuerſa à tabernaculis Aſianorū. Habebat & Gallia Druidas propriæ cuiuſdā religionis magiſtros, ſed cum uera religione pugnantes. Horū typum geſsit Dathan, Abiron, & Hon. In ſuo quiſque tabernaculo ſtabat paratus ad pugnā. Erāt inter ſe diuiſi, in hoc cōcordes, ut Moſen expugnarēt. quemadmodum diuerſarū gentiū diuerſæ religiones, inter ſe diſcordes, mira tamen cōcordia & ſyncretiſmo, perſequebantur Iudæos, ac poſt maiore conſpiratione Chriſtianos. Hæreticorum autē diſsidia figurabat Core, qui non receſsit à tabernaculo dei corpore, licet animo eſſet ſeiunctiſsimus. Siquidem hæretici affectant uideri ueræ religionis aſſertores, & quemadmodum ille conabatur Aaron à ſacris ſubmouere, ita iſti perſuadere conantur catholicæ doctrinæ ſectatores eſſe tyrannos & hoſtes eccleſiæ. Et quemadmodum unuſquiſq; hæreſiarcha clamat, hic eſt Chriſtus, non iſthic: Ita Core grex dicebat, omnis multitudo ſanctorum eſt, in ipſis eſt dominus. Ante redemptoris aduentum apud Iudæos Sadducei & Herodiani habebant ſua tabernacula, ſed nec amabilia, nec ſpecioſa. Cæterum iam per orbem diffundente ſeſe luce Euangelica, quàm multa q̄ꝫ abominanda tabernacula hæreticorū conſtiterunt ad‑

uersus tabernaculũ dei? Quis non inhorrescat si uel legat quę turpitudinum scena fuerit in tabernaculis ophitarum, qui serpentem pro Christo uenerabantur, Cainorum qui Cain parricidam & Iudam proditorem inter præcipuos habebant sanctos? Nicolaitarum quibus uxores erãt communes. Adamianorum, qui nudi cum nudis fœminis ad sacra conueniebant, hac scilicet specie, Adam & Euam adhuc innocentes è paradiso nobis repræsentantes. Et tamen ijdem nuptias auersabãtur. Quæ dogmatum portenta, quæ monstra turpitudinum peragebantur in tabernaculis Basilidis, Colarbasi Priscillæ ac Marcionis? Manicheorũ fœda mysteria, quis posset absq; nausea uel legere uel recensere? Quis non execretur Sabellianorũ, Arianorum, Eunomianorum blasphema in Christum, aut in totam potius trinitatem conuenticula? Quibus pręstigijs, quibus technis, qua crudelitate conati sunt catholicam ueritatem obruere? Operępretium fuerit unum & alterum illorum stratagema referre, ut hinc fiat coniectura, quantum malitię texerunt illa tabernacula. Athanasium inuictum catholicæ ueritatis propugnatorem, quoniam scripturis & argumentis superare non ualuerunt, fictis criminibus statuerant opprimere. Constantium Cæsarem, maliciosis suggestionibus sic irritarãt in uirũ sanctissimũ, ut iusserit

apud

apud Tyrum coacto concilio cognosci de Athanasio, delegato ad id comite quodam à latere suo, qui cognitioni pręsideret. Duo præcipua crimina intentabantur, mulier ui cõstuprata, & brachium homini defuncto abcissum in usum maleficarũ artium. Conducere mulierculam quę huius tragœdiæ partem ageret, non erat difficile: sed ad probandũ maleficij crimen accersierãt Arsenium quendam olim Athanasij lectorem, qui ueritus episcopi quẽ offenderat correptionẽ ab eo profugerat. Hunc diebus aliquot abditum seruarãt Ariani, ut cum fide mentirentur esse mortuum. Is tamen ut intellexit, quid in Athanasium molirentur, siue exhorrens facinoris atrocitatem, siue cupiens hac occasione cum episcopo suo redire in gratiam, noctu clam profugit è latebris, & Tyrum ad Athanasiũ nauigio peruenit, eiq́ue rem omnem aperit. Ibi uir ut insigniter pius, ita mire solertis ingenij, quippe qui iuxta præceptũ domini columbinam simplicitatem cum serpentis prudentia coniunxerat, iubet Arsenio, ut abdat sese, donec in rem præsentem euocaretur. coacto concilio, prodit mulier, infertur horrendo spectaculo loculus defuncti, ostenditur brachiũ hominis resectum loculo impositum. Horror etiam bonorum animos peruaserat. Quis enim crederet illa fingi à sacerdotibus? Mulier quæ fuerat edocta narrat, se quondam

dam Athanasiũ excepisse hospitio, & ab eo noctu, quum nihil ab illo metueret, per uim fuisse constupratam. Athanasius introductus est, ad hęc responsurus. Is qua præditus erat solertia, submonet Timotheum presbyterũ suum, ut ipso tacente mulieri respondeat. Sciebat enim se mulieri ne de facie quidem notum esse. Quũ illa perorasset accusationem, Timotheus, tu ne inquit, mulier ais te à me ui constupratã? Tum illa muliebri peruicacia, Tu inquit, tu inquam illo loco, illo tempore per uim meam pudicitiam cõtaminasti. Erubuere quidam tam facile detecta mulieris calumnia. Nec tamen absolutus est Athanasius, nec ad calumniæ pœnã uocata mulier, quod ijdem essent iudices qui accusatores. Itum est ad secundum crimen: En inquiunt ipsa res loquitur, hoc est Arsenij brachium, quod in quem usum amputaris, tu nobis Athanasi exponito. Hic simili solertia uir prudens rogat illos num satis nossent Arsenium, cuius hoc esset brachium. Respondent quidam se probe nosse Arsenij faciem. Petit Athanasius, ut liceret sibi accersere quendam, quo ad eam causam haberet opus. Cõcessum est. Introductus est Arsenius, cuius facie nudata. Ecce inquit, Arsenius uiuus, ecce brachium dextrum, ecce sinistrum incolume, unde uos istud brachium amputaueritis, ipsi narrate. Quid hic expectas, ut hic Athanasius

nasius fuerit expeditus? Imò discerptus erat inimicorum manibus, ni Archelaus Orientis comes qui & ipse ei consilio præsidebat, uirum sanctum è manibus illorum extractũ per occultos meatus dimisisset. Quid autẽ tergiuersari poterant, tam euidenter confutati? Vociferabantur hominem esse Magum ac præstigijs imponere oculis hominum, nec ullo pacto committendum esse, ut talis artifex uiueret. Rursus coacto concilio, perinde quasi legitime conuictus cõdemnatur Athanasius. Spargitur per uniuersum orbẽ fœdus rumor, per imperiales præfectos per omnes latebras terra mariq́ꝫ quæritur uir cœlo dignus. propositis etiam præmijs, qui uiuum adduxissent, aut si minus id possent, qui mortui caput attulissent. Quid simile Iudæi moliti sunt in Christum? Imò quis fando audiuit inter ethnicos facinus execrabilius? Specimen dedi, talia sunt schismaticorum & hæreticorum tabernacula. Quid nunc cõmemorem de Circumcellionũ furiosa crudelitate? Quid de Donatistarum uafricie, technis ac uiolentia? Hæc non ignorant qui legerunt Augustini de his actis cõmentarios. Sed hęc uetusta. Magis deplorandum quod nostra etiam memoria, reperta sunt conuenticula in quibus noctu post decantatas dei laudes, extinctis lucernis, promiscua Venere uiri cum fœminis miscebãtur. Sit hoc leue,

in quibus matres ultro tradebant suos infantes occidendos & tam immane facinus hilari uultu spectabãt, persuasæ sic interfectos inter præcipuos sanctos habendos. Quæ dementia uidetur ex hæresi quæ κατὰ φρύγας dicitur traxisse originẽ, qui Eucharistiã ex farina sanguine infantis macerata conficere solẽt. Eum minutis punctionibus excipiebãt. Quod si puerum eum mori contigisset, pro martyre colebatur. Vides in quæ portenta deuoluantur homines, qui semel deserto dei tabernaculo, sese manciparunt tabernaculis impiorũ. Iam si præstanti forma puellam, cum anu deformi cõponas, & illa uidebitur amabilior, & hæc aspernabilior. Ita propheticus ac spiritualis oculus conferens synagogas Satanæ, cũ tabernaculo dei, in quo regnat cœlestis illa ueritas, in quo exuberat pax exuperãs omnem sensum, in quo feruet charitas fuci nescia, triũphat fides inuicta, in quo uno ore, unaq; anima canuntur laudes dei, magis erũpit in uocem, « Quàm amabilia tabernacula tua domine uirtutum. « Piorũ enim concordia cœlestis illius ecclesiæ imaginem nobis repræsentat, in qua nulla est opinionum dissensio: Iam enim gloriam domini non in ænigmate, sed reuelata facie speculantur, summa animorum concordia, summa charitas, uno ore eademq; mẽte deum hymnis celebrant. Adde huc, quod spiritualis oculus

lus,quem perſpicacem reddit lumen fidei, plus cer/
nit q̃ oculus corporis. Quid igitur ille uidet præte/
rea? Videt Chriſtum in medio ſuorum reſidentem
ac benedicentẽ cœtui ſuo, quemadmodũ ipſe pro/
nunciauit in Euangelio: Vbicunq; ſunt duo uel tres
congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorũ.
Videt Angelos protectores ac miniſtros ſanctæ
congregationis, magna frequentia ſummaq; reue/
rentia uerſantes. In tabernaculis impiorum omnia
diuerſa ſunt,in quibus præſidet Satanas, nunq̃ no
centior, q̃ quum ſe transfigurat in angelum lucis,
interſunt impij ſpiritus ad omne malum inſtigan/
tes. Vt ne iam cõmemorem diuerſum exitũ. Quid
Core & illi coniuratis acciderit ſciunt omnes. Hor/
ribile ſpectaculum erat terrã dehiſcere, ac uiua cor/
pora deuorare,aut igni cœlitus emiſſo, aut fulmine
conſumpta tot hominum millia. Nam poſtridie re/
crudeſcente populi ſeditione, quatuordecim millia
perierũt incendio cœleſti. Sed horribilius eſt,& ani
mam & corpus mitti in gehennã. Nec omnino fal/
ſum eſt,quod dicunt quidam inuiſibilem eſſe eccle
ſiam. Solus enim deus introſpicit corda hominum,
ac uere nouit,qui ſint ipſius. Multis tamẽ argumen
tis ſæpe deprehenditur ubi ſit eccleſia dei, ubi ſy/
nagoga Satanæ. Multorum enim peccata præce/
dentia ſunt ad iudicium. Sed hæc ipſa eccleſia uiſi/

bilis quæ bonis habet admixtos malos, quantũ habet alacritatis ac maiestatis, quoties ad pietatis cultum conuenit. Vbi is cui datum est donum prophetiæ, syncere tractat ac dispensat uerbum dei, populus religiosa attentione ac reuerentia auscultat, non ut uerbum hominis, sed ut uerbum dei. Quũ interim qui docet, sic afficit, ut sentias Christi spiritum per os hominis loqui. Interea uidere est præsentem spiritus energiam in auditoribus. Alij suspirãt, alijs erumpunt lachrymæ, alijs hilarescit facies, in summa dicas omnes transfigurari. Rursum quum in solenni cultu, suo quisq; munere fungitur, alius recitat sacram lectionem, alius decantat laudes deo, alius orat totius multitudinis nomine, tractatq; mysteria, alij hæc agenti subseruiunt, populus interim religioso silentio ueneratur hęc omnia. Quis hæc spectans non fateatur, amabilia esse tabernacula dei? Itidem quum procedit solennis ecclesię supplicatio decenti digesta ordine, etiam ij qui tantũ spectandi gratia prospiciũt, uenerabunda quadam alacritate tangũtur. Postremo omnis legitimus cõuentus hominum ad rem honestam habet dignitatem quandam, atq; adeo lætitiam. Cuiusmodi sunt cœtus discipulorum ad professionẽ, aut diuersorum hominum ad disputationem publicã. Alcibiades quum primũ esset uerba facturus apud populũ Atheni-

essem, sensit animi trepidationem. Eam illi sic exa-
mit Socrates. Rogat num posset contemnere coria-
rium aliquem? Respõdit, maxime. Num figulum?
respondit, facile. Num fabrũ aut cementariũ? Quũ
de singulis interrogatus respondisset apud quem-
uis istorum posse intrepide dicere: Atqui inquit So
crates, ex his constat ille populus quem tu uereris.
Quod si per se cõtemptissimis hominibus ipse con
uentus conciliat dignitatem ac reuerentiã, quanto
uenerabilior est coetus piorum hominũ ad cultum
dei uiuentis congregatorũ? Tantam autẽ uim ha-
bet chorus unanimiter deo fidentiũ, ut prophanos
etiam rapiat in admirationẽ sui, sicut testatur Pau-
lus, Idiotam aut incredulũ ingressum ecclesiã san-
ctorum, procidere in faciem suã, & adorare deum,
profitentẽ quod uere deus sit in medio suorũ. Ba-
laam propheta quidem erat, sed impius. Is tamen è
monte cõspectis Israhelitarũ tabernaculis coactus
est exclamare Quàm pulchra tabernacula tua Ia- Nu. 24.
cob, & tentoria tua Israhel. Videbat idem felicẽ illo
rum mortẽ qui perseuerant in castris ecclesiæ. Mo-
riatur, inquit, anima mea morte iustorũ, & fiant no
uissima mea horũ similia. Conspexit horũ taberna
culorum pulchritudinẽ propheta sanctus quũ ex-
clamat in Cantico graduũ: Ecce q̃ bonum & q̃ iu-
cundum habitare fratres in unum. Vidit & Petrus

ſed tanquam per ſomnium, quū in monte contemplatus eſſet domini gloriam, & audiſſet Moſen ac Heliam, de gloria mortis Dominicæ colloquentes: Domine, inquit, bonū eſt nos hic eſſe, faciamus hic tria tabernacula. Illic demum uera eſt cōcordia, ubi lex & prophetæ conſentientes Chriſtum noui teſtamenti miniſtrum, non litera ſed ſpiritu prędicāt. Hoc nec fit in ſynagogis Iudæorum, qui legem detorquent, nō ad Chriſtum ſed ad neſcio quem alium meſſyam, quē tot iam ſeculis fruſtra expectant infelices, nec in tabernaculis Manicheorum, qui totum uetus teſtamentum ut non à deo ſed à principe tenebrarum proditum reijciunt: nouum ceu multis locis falſatum ſuo arbitrio probant aut improbant. Deniq; in nullis hæreticorum tabernaculis, ubi ſcripturæ non ad Chriſtum qui eſt ueritas accommodantur, ſed ad ſenſum humanum detorquētur. Id enim ſemper fuit hæreticorū proprium. Siquidem Priſcillianiſtæ nullius libri uel ueteris uel noui teſtamenti autoritatem reijciebant, ſed quū abſurdiſſima docerent quicquid cum ipſorum dogmatibus pugnabat falſa interpretatione ad alienum ſenſum deprauabant. Verum ut ad Pſalmi tenorem redeam, Si tabernacula dei intelligis, eccleſiam adhuc in terris militantem, puta hæc dici, uel à catechumeno, uel ab ethnico aut Iudęo reſipiſcēte, uel à peccatore

ſiue hæretico ſchiſmaticóue redeũte ad cor. Sin de ea parte eccleſiæ, quæ iam triumphat cum Chriſto, puta quemuis pium hominem, cum Paulo cupientem diſſolui & eſſe cũ Chriſto, dicere, Quàm amabilia tabernacula tua domine uirtutum. Abruptum ſermonis initium declarat deſiderij magnitudinem à profunda cõtemplatione proficiſcentis. Nec ocioſum eſt quod alloquens dominũ dicit Tua. Quicquid in eccleſia uirtutis, roboris, aut felicitatis eſt, domini eſt, non hominũ. Ille gratis ſibi redemit eccleſiam, ille gubernat, ille tuetur aduerſus omnes procellas. Et quicunque eccleſiæ reſiſtit, non rebellat hominibus, ſed deo. Hoc aperte loquitur per os Zachariæ cap. 2. Qui tetigerit uos, tanget pupillã oculi mei. Et Paulus audit: Saule Saule, quid me perſequeris? Rurſus quemadmodũ in Euangelio agnoſcit ſibi præſtitum quicquid beneficij collatum fuerit, uel in infimũ Chriſtiani nominis profeſſorem, ita quicquid malorũ ingeritur in eccleſiã catholicam ſibi ingeſtũ eſſe deputat. Talem præſidẽ ac propugnatorẽ quũ habeat eccleſia catholica, fruſtra ſunt omnes impiorũ cõſpirationes aduerſus illam. Eoque pſalmus addit, domine uirtutũ. Virtutes autem hic appellat, non ἀρετὰς quæ opponuntur uicijs, ſed δυνάμεις, quæ uox ſonat potentiam. Atque hoc cognomento ſacræ literæ nõnunquam deſignant deum.

Veluti

Veluti pſalmo 23. Dominus uirtutũ ipſe eſt rex glo
riæ. δυνάμεων. Præceſſerat enim, Dominus fortis &
potens, dominus potens in prælio. Et in ueteris te-
ſtamenti uoluminibus frequẽter appellatur domi-
nus Sabaoth, quod Hebræis ſonat, uirtutum ſiue
exercituum. Δυνάμεις in myſticis literis interdum
declarat præcipuos Angelos quorũ miniſterio de-
us utitur ad electorum ſuorum protectionẽ. Hunc
4. Reg. 6. exercitum uidit Helizeus quum puero ad conſpe-
ctum Syrorum exercitum exanimato diceret, No-
li timere, plures ſunt nobiſcũ quam cum illis. Et ad pro-
phetæ preces aperti ſunt oculi miniſtri, mox & ipſe
uidit montẽ plenũ equitibus & curribus igneis. Ne
mo, inquit Chriſtus, poteſt eos de manu mea eripe
re, quos pater dedit mihi. Concinit his canticũ gra-
duum. Niſi dominus ædificauerit domũ, inuanum
laborant qui ædificãt eam &c. Tempore Pauli nec
opibus, nec uiris, nec ullis mundi præſidijs erat mu-
nita eccleſia, & tamẽ magna fiducia loquitur, Si de-
Ro. 8. us pro nobis, quis contra nos? Moxque eò fiduciæ
prouehitur ut quum eccleſia tot malis undique pre-
meretur, non uereatur dicere: Certus ſum quod ne-
que mors, neque uita, neque angeli, neque principatus,
neque inſtantia, neque futura, neque altitudo, neque pro-
fundum, nec ulla creatura alia poterit nos ſeparare
à charitate dei, quæ eſt in Chriſto Ieſu, domino no

ſtro

ſtro. Vnde tanta fiducia Paule,inter tot mortes,inter tot pericula,& foris & intus urgentia? Vnde iſti ſpiritus, paucis,indoctis, priuatis, tenuibus & oppreſsis? Ex nobis,inquit,nihil poſſumus, ſed dominus noſter dominus eſt uirtutum. Siue igitur accipias uirtutes angelos,eccleſiæ protectores,ſiue miracula,uterq; ſenſus declarat eccleſiæ dominũ prorſus inuictum eſſe,quũ ſit omnipotens,ad cuius nutum præſto ſunt omnes Angelorũ legiones, & qui facit mirabilia magna ſolus, quiq; ſolus quicquid uoluit fecit,in cœlo pariter atq; in terra. Eccleſię primordia miraculis non humanis præſidijs inualuerunt. Et quoniam quicunq; pie uiuunt in Chriſto Ieſu, impiorum perſequutionẽ patiuntur, humiles iuxta mundum ac pauci præ his qui oppugnãt, ad conſolationẽ gregis puſilli dictum eſt, domine uirtutum. Hic eſt enim ille qui dicit in Euangelio, Nolite timere puſillus grex quia ueſtrum eſt regnum cœlorum. Et rurſus,confidite,quia ego uici mundũ. Solus hic potuit alligare fortẽ, domumq; illius ac ſupellectilẽ diripere. Æſtimati,inquit, ſumus ſicut oues occiſionis. Quod animal oue imbecillius aut magis imbelle? Sed quid dicit Paulus iam è lupo factus ouis? Arma militiæ noſtræ nõ carnalia ſed potentia deo,ad deſtructionem munitionum,conſilia deſtruentes,& omnem altitudinem extollentem ſe 2.Cor.10.

aduerſus ſcientiam dei &c. Eodem in loco obiurgat
Corinthios, quod quum adhuc eſſent carnales, ea
tantum uiderent, quæ erant ſecundum faciem, atq;
è rebus externis æſtimantes apoſtolos, quod non
ſolum iuxta mundum tenues eſſent, & humiles, ue-
rumetiam afflicti, contemnerent eos, quum eſſent
ſpiritualibus opibus ditiſsimi, ſpiritualibus armis
munitiſsimi. Ita quorum oculos occupauit huius
mundi potentia, quum metiuntur eccleſiam Chri-
ſti ęxterna ſpecie, non ſolum contemnunt eam, ue-
rumetiã abhorrent & auerſantur. Tales erant olim
qui baptiſmum in extremæ uitę diem ſtudio profe-
rebant, nec niſi triſtes ac deplorati ueniebãt ad atria
domini. At qui ſpiritualibus oculis cernit gloriam fi-
liæ regis ab intus, dicit cũ propheta. Concupiſcit &
deficit anima mea in atria domini. Mediocria bo-
na moderatis affectibus expetuntur, at illa quę nec
oculus uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis
aſcenderũt, quę deus pręparauit diligentibus ſe, in-
genti deſiderio expetant̃ oportet. Hãc deſiderij ma-
gnitudinẽ propheta expreſsit addens, & deficit in
atria domini. ἐπιθυμεῖν uulgare eſt, ſed ἐκλείπειν
non eſt niſi ſupra humanũ modũ deſiderantium.
Græci λειποθυμίαν appellant, quum propter uehe-
mentem & ſubitum ſpirituũ motum homo deſtitu-
tus animo ſibi excidit ad tempus. Eam affectionẽ

 aliquando

aliquando gignit in homine, uehemens pauor, aut admiratio: unde stupefactos & attonitos dicimus. Nonnunquam ingens dolor, aut lætitia præter spem obiecta, aut amor impotens. Vnde & in prophanis tragœdijs, Phædra ad Hippolyti conspectum concidit exanimi similis. Et historijs proditum est, mulierem ad inexpectatum filij sui introitũ, quem acceperat in bello cecidisse, fuisse exanimatam. In eundem sensum usus est hoc uerbo Psalmo.118. Defecit in salutare tuum anima mea. Defecerunt oculi mei in eloquium tuum. Huc pertinet quod sponsa loquitur in Cantico Solomonis. Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore langueo. Quæ fulciri postulat, periclitatur ne concidat. Idem enim accidit in spiritualibus quod in rebus externis. Requiritur moderata cognitio inter potentiam & obiectum. Alioqui si quod sensui obijcitur careat modo, sensum obruit: ueluti sol nulla nube temperatus, si intendas oculos corrumpit uisum, & sonitus immodicus adducit surditatẽ. Sicut literis eruditorum proditum est, apud Stadisin oppidũ, ubi Nilus se per Cataractas ingenti fragore præcipitat, indigenas nasci surdos. Item illud sæpenumero uidemus accidere, ut qui uehementer intendunt animum rebus supra modum subtilibus inuestigandis, incidãt in dementiam. De Aristotele literis proditum est,

uere an falſo nunc nō excutio, quod poſteaꝙ ingenium ſuum diu multumꝙ torſerat ſtudio peruestigandi cauſas, quur mare Euboicū ſecus ꝙ alia maria ſepties in die decurreret ac recurreret, neq; quicquam proficeret, ſeſe in ipſum abiecit mare, dicens, quando ego nō te capio, tu capies me. Quo minus mirandum eſt, ſi qui non contenti credere, quæ nobis tradidit ſcriptura, de diuina Triade multa ſcrutantur humanæ mentis captum in immenſum excedentia, in delirationem incidunt, ut iam communi quoq; ſenſu careant, qui ſupra humanū ſenſum ſapere uoluerūt. De quibus uaticinatus eſt Solomon:
25 Qui ſcrutator eſt maieſtatis, opprimetur à gloria.
Eſa. 40. De iiſdem Eſaias: Qui dat ſecretorum ſcrutatores, quaſi non ſint. Sed iamdudū audire cupis, quæ ſint iſta præclara bona, ſenſum humanū exuperantia, quæ cōſpexit, hic qui tanto deſiderio geſtit in atria domini ingredi, ut præ admiratiōe deficiat animo? An quiſquam digne ualeat æſtimare, quanta ſit dignitas, quantaq; felicitas, hominem peccatorem ac Satanæ laqueis irretitum, per fidem ac baptiſmum gratis è mancipio diaboli cooptari in numerū filiorum dei, inſitum corpori Chriſti, unū cum illo fieri, ex hærede gehennæ fieri hæredem regni cœleſtis, allegi in illud glorioſum contubernium ſanctorum omnium, qui à condito mundo fuerunt, quiq; uſq;

ad con/

ad consummationem seculi futuri sunt, siue in coe/
lis, siue in terris? Tantus honos tantaq; beatitudo
præstatur catechumenis in atrijs domini, priusquã
admittãtur ad penetralia. Nam atrium proprie no/
bilium ædium ingressus dicitur, Vnde serui atrien/
ses, qui atrio præsunt. Itaq; qui fidei oculis perspi/
cit maiestatem domus dei, quid mirum si ad res di/
uinas, & humana natura superiores animo deficit,
& affectu impotenti raptus sese præ desiderio non
capit? Horatius homo facundus ad Mœcenatem
accitus pauca loquitur, idq;, ut ipse ait, singultim.
Nec raro accidit uiris alioqui magnis & eruditis, ut
in celebri consessu pontificum aut principum dictu
ris, uertigo oboriatur, sibiq; repente sic excidant, ut
quæ mensibus aliquot meditati sunt proloqui non
posint. Sed quid illius consessus maiestas ad eccle/
siæ gloriam? Certius autem cernitur oculis fidei q̃
oculis corporis. Proinde qui frigidi & inuitis similes
ueniunt ad baptismũ, nondum peruident ad quan
tam felicitatẽ recipiantur, eoq; indigni sunt qui po/
tiantur ad quod inuitantur. Age si cui plebeio in te/
tro carcere marcescenti ueniat nuncius, dicens, Bo/
no esto animo: hodie liber Regiam ingredieris, fu/
turus inter aulæ proceres, & regi charus: nónne pe/
riculus esset ne subito gaudio deficeret, & ne post
carceris tenebras, ad regalis domus lucem ac maie/

 statem

ſtatem admiſſus ipſe ſibi excideret? Sed quis car/
cer, quod barathrũ tam tetrũ eſt, quàm eſt in quo
detinentur, quos Satanas alligauit criminum uincu
lis? Aut quæ eſt uſquam regia, etiamſi omniũ ſplen
dorem in unã conferas, quæ cum eccleſiæ maieſta/
te poſsit conferri? Quod ſi merito reprehendendi
ſunt, qui tantam gratiam ſegnes ac languidi accipi/
unt, quãto iuſtius culpandi ſunt, qui in huius regiæ
penetralibus ſordide & incompoſite uiuunt? Arbi/
tror & in ipſis prophetæ uerbis aliquid latere my/
« ſterij. non dicit ego defeci, ſed, Anima mea defecit.
« nec ait, ego exultaui, ſed, Cor meum & caro exul/
« tauerunt. Animæ uox in literis ſacris interdum hu/
manum quiddam & infirmius ſonat. Veluti quum
1.Cor.2 Paulus loquitur Corinthijs. ψυχικὸς, hoc eſt, ani/
malis homo non recipit ea quæ dei ſunt. Sic & Ia/
cobus huius mundi ſapiẽtiam, quæ fidem reijcit &
humanis rationibus ſcrutatur diuina, animalẽ ap/
pellat. Sic & caro hominis craſsius quiddam ſonat,
cui perhenne bellum eſt cum ſpiritu dei. Cordis ue
ro nomine ſpiritum hominis ſiue mentem ſignifi/
care uidetur. Spirituum enim uitalium iuxta Phy/
ſicos fons in corde eſt. Eſt igitur caro quæ, autore
Paulo, regnum dei nõ ualet poſsidere. Et eſt Caro,
Gen.6 cuius conſortium nõ patitur ſpiritus dei. Puta hanc
eſſe infimam hominis partẽ. Sic eſt & anima, quæ
repellit

repellit ſpiritum dei, quemadmodũ ait ſanctus Iu-das,eos ceu digito notans,qui ſectãtes ea quæ ſunt huius mundi, per ſectas & ſchiſmata ſecedũt ab ec-cleſiæ conſortio:Hi ſunt,inquit,qui ſegregãt ſemet-ipſos,animales, ſpiritum non habentes. Iam eſt & cor hominis, in quod non aſcenderũt ea quæ deus præparauit diligentibus ipſum. Quum igitur totus homo, ut omnes ſuas uires in unum conferat, non ſit capax donorum cœleſtium,quid ſupereſt niſi ut totus deficiat in ſeſe concidatq́ꝫ, quo renouatus & erectus ſpiritu dei, per fidem perſpiciat q́ꝫ ingentia ſunt quæ diuina benignitas nobis per filium gratis largitur, ſi digne accedamus ad illius tabernacula. Sic deficere proficere eſt, ſic exanimari uiuificari eſt, ſic ſibi excidere, eſt reddi ſibi, ſic concidere,eſt erigi, ſic ſuis uiribus deſtitui, eſt robuſtum fieri in Chriſto, ſic emori, eſt in deum transformari. Niſi enim mortificetur quod animale eſt, non exoritur quod eſt ſpirituale.Itidem in rebus naturæ,corrum-pitur ſiccum & informe ſemen,ut exurgat uiridis ar-bor. Emoritur deformis eruca, ut prouolet nitidus ac picturatus papilio.Marceſcit cicada iam anus,ut ex ſicco exuuio, prodeat noua ſucculenta modula-trix.Poſteaq́ꝫ igitur totus homo defecit, & defecit in tabernacula dei, tunc caro ſimul & anima & cor illius exultat in deo uiuo. Spiritus enim dei per fi-

dem

dem innouat omnia, fitq́ totus homo noua creatura in Christo Iesu. Nam est caro quę uidet salutare dei, & iuxta Paulum est corpus spirituale, & est cor mundum quod in nobis creat deus, & est spiritus rectus quem innouat in uisceribus nostris. Hinc nimirum nascitur illa spiritualis exultatio, non in opibus aut honoribus aut uoluptatibus huius mundi, non in forma uiribusq́ corporis, non in sapientia humana, sed in deo uiuo, qui uitam dat mortuis. Is demum tuto gloriatur, qui beato Paulo monitore, in domino gloriatur. Scriptura frequēter hoc uiui cognomen attribuit deo, non tantum ad differentiam simulacrorum mortuorū, sed etiam ad declarandum illius omnipotentiam. Viuum enim dicitur quod est efficax. Non est magnum si credamus deum esse uiuentem, quū uiuant & bruta animalia, sed hic solus sic est uiuus, ut sit ipsa uera uita, unde uelut à fonte manat omnibus uita. Ego, inquit dominus, sum uia, ueritas & uita. Mortificato igitur uetere homine & sepulto in baptismo, nouus homo in se quidem mortuus, sed in se uiuentē habens Christum, totus exultat, gratias agens ei cuius gratuita munificentia sic transformatus est. Sara enim non genuit Isaac, hoc est, gaudiū spiritus, nisi posteaq́ illi defecerāt muliebria. Sed unde genuit? ex Abraham, carne emortuo, sed fidei uigore uiuo

uiuidocꝫ. Cęterũ ipſe propheta cauſam huius ex/ultationis maluit per allegoriam nobis exprimere: Etenim paſſer inuenit ſibi domum, & turtur nidum ſibi ubi ponat pullos ſuos. Quàm magnificã rem quàm humili tropo expreſsit ſpiritus propheticus. Quid eſt igitur quod ſic exultas, ſic gaudio geſtis ac triumphas, qui paulo ante defeceras? Quia paſ/ſer, inquit, inuenit ſibi domum, & turtur nidum, ubi ponat pullos ſuos. Naturæ inſtinctu omnia ani/mantium genera, parãt ſibi locum aliquem in quo poſt labores tuta conquieſcant, & in hoc mira inge niorum uarietas. Pleraqꝫ procul in auia & impedi/ta loca recedũt, quæ uix à uenatoribus perueſtigan tur, ut cerui. Apri fruticetis abdunt ſeſe, Leones ac dracones ſpeluncarum receſsibus. Lepus auerſo ſal/tu mire fallit uenatorẽ, ne deprehendat cubile. Ser/pens in cauernis ſuis tutus eſt. Cuniculi ſubterrane/is labyrinthis ſeſe tuentur. Formicę in cauis effoſsis per hyemem latitant. Apes in cauis arboribus ex/truunt cellas ſuas, easqꝫ crũſto tenaci & amaro fo/ris oblinunt, quo tutæ ſint aduerſus iniuriam. Ha/bent & piſces receſſus ac latebras ſuas. Auium ma/gna pars in ſaltus inacceſſos aut in loca paluſtria re cipiunt ſeſe. Aquila in præruptis ponit nidum, per/dix humi. Alcyones in mari ſuſpendunt nidũ, tan/ta arte cõtextum, ut ne ferro quidem rumpi poſsit,

nec adhuc à quoquam deprehensum est, unde conficiant fluitantẽ domunculam. Complures surculis ac stipulis arte congestis in ædium fumarijs, aut in arbore suspensis nidulantur. Passeres & hirundines nos quoqꝫ docuerunt ex uda argilla paleis temperata struere macerias. Et ne singula commemorando fiam prolixior, unum quodqꝫ animal, ubi repperit in quo tuto cõquiescat, suamqꝫ sobolem educet, suam felicitatem assequutum est, nec amplius quicquam desiderat. Habet enim naturę principia, quæ sunt tueri sese, & suam propagare speciem. Sed mirabitur aliquis quur ex omnium animantium generibus solæ nominẽtur aues, & in his passer tantum & turtur. Inter omnia animantium genera minutissimum est auiũ genus. Habet terra elephantos, mare balenas, immani magnitudine. Inter aues autem minimus est passer, cuius uilitas, & uita solicitudinis expers, nobis ore domini cõmendata est. Nõ amat spiritus sanctus animos fastu turgidos, corporaliumqꝫ bonorũ amore grauatos, & ob id humi gradientes: uolucres amat animas, cœli cõmercio gaudentes: amat in suis oculis pusillos, iuxta mundum cõtemptos, amat totos de dei prouidentia pendentes. Si deus sic uestit, sic alit passerculos, quorũ bini asse ueneunt, quid tu te discrucias, in extremam senectam, ad quam fortasse nunquã peruenturus es,

& in liberos, nepotes ac pronepotes, per fas nefasq́ congerens diuitias, fortaſsis ad eos peruenturas, ad quos tu minime uelles. Et ſi ex paſſerculis unus non decidit in terram: nam hoc interdum fit, ex immodico, ut quidam tradunt, coitu: quid tu cooptatus in gregem illorum de quibus ſeruator pronunciauit, ne pilum quidem capitis periturum ſine prouidentia patris, ad genethliacos & aſtrologos curris, metuẽs ne ante diem tuum pereas? Turtur hoc habet cõmune cum columbis, quod ſuſpiriũ ædit pro cantu, quod adulteriũ neſcit, imò ne digamiam quidem. fertur enim, compare mortuo, nulli alteri ſe iungere. Quare uox huius grata eſt ſpõſæ, in myſtico Solomonis cantico. Vox, inquit, turturis audita eſt in terra noſtra. Alioqui uernis menſibus longe dulcius canũt alaudæ ac luſciniæ, ſed ſponſæ placent turturum ſuſpiria. Quotquot enim contemnũt hunc mundum ſpe uitæ cœleſtis, quandiu uerſantur in hoc corporis tabernaculo, ingemiſcunt grauati, eò ſicut ait Apoſtolus, quod nolint expoliari, ſed ſuperueſtiri, ut abſorbeatur quod mortale eſt à uita. Adde quod in ueteri teſtamento turtur pauperum erat oblatio, ut uilitas huic aui ſit cum paſſere cõmunis. Sibi uiliſsimus ſit oportet qui uere agnoſcit in ſe nihil eſſe boni. Quid Paulo ſublimius? tamen ut paſſerculus loquitur, quũ ait ſeſe abortiuum 2. Cor. 5

& Apostolorum minimum ac prorsus indignum Apostoli nomine, deniq; reiectamentum ac peri/psema huius mũdi. Sed hæc uilitas una res est, quę nos reddit preciosos in oculis dei. Hęc exiguitas magnos & excelsos facit apud iustum iudicem. Vis audire huius passerculi magnitudinẽ? Omnia, inquit, possum in eo qui me corroborat. An non dicas hic e passerculo aut turture factum leonem? Ex diametro pugnãt iudicia dei & iudicia huius mundi. Itaq; sicut mundus amat ac magnificat eos qui de mun/do sunt, ita odit ac cõtemnit eos qui de mũdo non

Hebr. 11 sunt. Circumierunt, inquit, in pellibus ouium & ca/pratum, egẽtes, angustiati, afflicti, in solitudinibus errantes, in montibus & speluncis & cauernis terrę. Quid contemptius? sed audi dignitatem. Quibus, inquit, dignus non erat mundus. Quid Paulo iuxta mundũ abiectius, qui sese appellat peripsema, hoc est, purgamentũ quod abijcitur? Sed idem ille tam despectus mundo, quanti fuit apud Christum, qui testatur illum sibi uas esse electum. Sed quid de cæteris sanctis loquor, quũ ipse gloriæ dominus dicat per os Dauid: Ego sum uermis & non homo, op/probrium hominũ & abiectio plebis. Atqui idem ille mundo cõtemptissimus est, in cuius nomine se flectit omne genu, cœlestium, terrestrium & inferorum, quiq; pari consortio in gloria est dei patris.

Nullus igitur pie uiuens displiceat sibi, si cōtemptus & inuisus est ijs, qui hauserunt spiritum huius mundi. Est quidem pro uiribus enitendum, ne cui præbeamus offendiculum, attamen magnum est argumentum, nos esse gratiosos apud Christum, si citra culpam nostrā mundo simus inuidiosi. Quū mundum dico, nō designo professionem, uestem, cibos, aut titulum, sed animū Christi spiritu uacuū. Vulgus enim hac uoce quemadmodū alijs multis abutitur, mūdanos appellans, qui sacris initiati nō sunt, aut qui monasticam uitam professi non sunt. Professos autem appellant extramundanos & mundo mortuos. Atqui sicut sub omni ueste, quantumuis sit uilis aut ἱεροπρεπὴς latere potest mūdanus animus, ita sub ueste quamuis laica, aut etiam militari latere potest animus à mundo alienus, etiamsi pluma struthiocameli uolitet in pileo secto. Sed interim fortassis subibit alicuius animū admiratio, quo modo repente, à tanta exultatione totius hominis, ad suspiriorum mentionē dilapsi simus, uelut à calcaria quod aiunt, in carbonariam. Quoniam hæ duæ res licet inter se pugnare uideantur, tamen ita sibi connexæ sunt, quandiu uersamur in hoc mortali tabernaculo, ac thesaurum cœlestem portamus in uasis fictilibus, ut altera ab altera seiungi nequeat, imò quod maius est, altera uicissim ex altera na-

ſcatur. Omnis noſtra exultatio qui per fidem am-
bulamus, eſt in ſpe futurorum bonorum. Quę quo
clarius cernimus oculis fidei, quóque certius ſpera-
mus, hoc maiora trahimus ſuſpiria, ſicuti uehemen
tibus deſiderijs omnis moleſta eſt dilatio. Quoq;
magis ad illam uitam ſuſpiramus, hoc magis exul-
tat cor & caro noſtra in deo uiuo, dum in mundo
triſtitiam habemus, in Chriſto ſolatium. Nihil hic
perfectum eſt, uix quicquã tutum. Ex parte cogno-
ſcimus & ex parte prophetamus. Et qui ſtat, huic
uidendum eſt ne cadat. In medio laqueorum am-
bulamus, quos omnes effugere difficillimũ eſt, ne
dicam impoſsibile. At hæ moleſtiæ quas hæc uita
ſecum defert, etiam ſi non tantũ ualeant, ut nos ab-
ducant à charitate, quæ eſt in Chriſto Ieſu, tamen
ab illa ſpirituali mentis exultatione frequenter auo
cant, & cogunt ingemiſcere deſiderio eius diei, quo
continget quod perfectum eſt. Quis enim à tali ex-
ilio non ſuſpiret ad talem patriam? Vis audire tur-
turem ſuſpirantem? lege Pſalmũ 119. Heu mihi quia
incolatus meus prolongatus eſt: habitaui cum ha-
bitantibus Cedar, multum incola fuit anima mea.
Domine libera animam meam à labijs iniquis, & à
lingua doloſa. Pijs hominibus magna pars afflicti-
onum eſt perpeti mores & linguas malorum. Hic
enim locũ habet quod ait Eccleſiaſtes: qui apponit
ſcientiam

scientiam, apponit dolorē, & in multo sensu multa indignatio. Lumen solis omnibus commune est, at non omnibus cōmune lumē fidei. Cedar Hebræis tenebras sonat. Quicquid autē moliūntur, qui mundi huius spiritū habent, mera caligo est, oderunt lucem ueritatis ac magis amāt tenebras. Et quū propemodum plus discriminis sit inter hominem fide illuminatū ac spiritualem, & hominē fide uacuum & carnalē, tamen in hac peregrinatione pij coguntur cum tam diuersis animis in eadē urbe & in unis ædibus uiuere. Sic Loth uiuens Sodomis animo discruciabatur, optans eripi à nefariorū consuetudine. Sed turturem eundem quem modo audisti grauiter suspirantē, heu mihi quia incolatus meus prolongatus est, Audi rursus exultantem spe promissæ felicitatis: Lætatus sum, inquit, in his quæ dicta sunt mihi, in domū domini ibimus. Ausculta & aliū turturem insignem grauiter ingemiscentē, patriæ cœlestis desiderio. Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Nunc & hūc ausculta exultantem. Repletus sum consolatione, superabundo gaudio in omni afflictione nostra. Hos gemi- 2.Cor.7
tus uidemus semper fuisse grauissimos in uiris ad cœlestem beatitudinē anhelantibus. Hinc olim tot hominū examina non ferentium idololatrarū impietatem ac sæuiciā, occupauerūt solitudines Thebaidis

baidis. Hinc prima monachorũ origo. Satius esse ducebant cum leonibus ac pantheris habere commercium, q̃ cum hominibus impijs. Alij secesserũt in solitudines Syriæ, quorum est beatus Hieronymus. Alij in desertas insulas sese abdebãt. Alij montium cacumina, penè inaccessa obsidebant, ut D. Benedictus. Nõnulli paludes horridas, & uix ulli animantium habitabiles scrutabantur, ut Patricius ac Bernardus. Alij rupes & ipso aspectu horrẽda quærebãt loca, ut Bruno, aut si quis alius fuit autor Cartusianæ sodalitatis. Hæc suffugia persuadebat pijs hominibus huius exilij tædiũ. Studebãt seiungi ab his qui habitabant Cedar. Sed hic quocũq; te uertas, quocunq; te abdas in exilio es. Quære, pete q̃ uoles retrusas latebras, homo ad homines uadis, atq; ut uniuersum hominũ commerciũ effugias hominem tecum effers, mortale corpus tecum circumfers, quo grauatus sic ingemiscit Apostolus. Diuus Basilius legitur monachos qui in solitudinibus procul ab hominum commercio degebant ad urbana sodalicia reuocasse, quod uir prudens intelligeret illorum plerosq; non euadere uere pios, sed superciliosos, falsa sanctimoniæ persuasione turgidos, irritabiles, uindices, morosos, sensus communis expertes, & ad omnem uitæ functionem ineptos. Fatetur idem D. Chrysostomus experimento cognosci, si

quando

quando ab illis ieiunijs, uigilijs & chameunijs ad episcopi munus accerſerētur. Foris quærebāt, quod intus quærendum erat. Ponebant nidos, ſed non in atrijs domini, quum regnum dei ſit intra nos. Hic ipſe ſermonis curſus, admonet nos ut ad nidos re-uertamur. Nidus eſt in quo acquieſcit hominis de-ſiderium, & in quo tranquillè fouet pullos, hoc eſt, curas & cupiditates ſuas. Felix enim ille dicitur, qui quū ſapiat, nihil præterea deſiderat. Id nulli morta-lium in hac uita poteſt contingere. Cæteris anima-libus natura felicitatis terminos præſcripſit, quæ ſi-mul ut ad id peruenerint, ad quod condita ſunt, ſu-am quandam beatitudinem aſſequuta ſunt. At ho-minis animus quoniam diuinus eſt & immortalis, nihil inuenit in hac uita in quo uere conquieſcat, ni-ſi fuerit aſſequutus ad quod conditus eſt. Quid eſt igitur illud ad quod conditus eſt homo? Vt corpo-re ſimul & animo cognoſcat, amet, glorificetq́ de-um conditorem & redemptorem ac dominum ſu-um. Hæc eſt, inquit dominus, uita æterna, ut cogno ſcant te ſolum uerum deum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum. Cognoſcere uidere eſt, & uidere frui eſt. Frui, beatitudinis extrema linea eſt. Hæc felicitas non cōtinget plene niſi in reſurrectione iuſtorum. Hic tamē aliquis nidus eſt in atrijs eccleſię, ſed pen-ſilis ac fixus in ſpe futurorū. Nam extra eccleſiam

nulla est ueræ felicitatis spes. Tam immẽsa, tam capax res est animus humanus, ut cũ solus deus possit explere, etiam si illi præter deum sexcentos mundos addas. Quid quod etiam in rebus inanimis uideas unumquodq; ad suam ferri sedem? Lapis ex alto deiectus, simul ut terrã cõtigerit, quiescit, flamma quanto impetu fertur ad suum locũ? Quid est hoc quod interdum sic concutit terrã, ut saxeos etiam montes disrumpat, nisi Boreas, nitens in natiuum erumpere locum? Sic uesica uento distenta ui in aquam depressa exilit. Ignea res est animus hominis, qui quanquam grauatur hoc terreno corpusculo, tamen non conquiescit, donec ad natiuam sedem subuolarit. Ac natura quidẽ omnes homines uenantur ociũ, quærunt aliquid in quo conquiescat animus, sed quoniam in rebus uel inanibus, uel perituris figunt nidum, quo magis expetunt quietem, hoc maioribus turbis inuoluuntur. Quid enim aliud sibi uolunt tot ueterũ uolumina de summo bono, de bonorum finibus, deq; animi tranquillitate, quam Græci uocant ἐυθυμίαν. Alius posuit nidum in scientia, alius in indolentia, alius in uoluptate, quidam in habitu uirtutis, quem appellant sapientiam. Nonnulli in actu usuq; uirtutis. Sed isti omnes teste Paulo euanuerunt in cogitationibus suis, & quũ lingua magnificis uerbis alijs ἐυθυμίαν pol

 licerentur

licerentur,ipsi cor habebant irrequietum. Quur ita? Quoniam non exultauerunt in deum uiuum. Si sic delirarunt sapientū proceres, quid attinet dicere de idiotis? Qui diuitijs metiuntur felicitatē? Atqui posteaquam ad præscriptum sibi modū perueniunt, sentiunt esse uerissimum quod scripsit ille Venusinus, Crescentem sequitur cura pecuniā: Et, Crescit amor nummi quantū ipsa pecunia crescit. Alij contemptis opibus regnum ambiunt ac monarchiam. Quid enim aliud tanto rerum tumultu moliebatur Alexander Magnus? Sed quotam ille mundi partem sibi potuit subigere? Et si totū subegisset, quum ex Democrito didicisset innumerabiles esse mundos, ingemuisset, qui in unius orbis parte tam diu laborasset. Quid nō & fecit & passus est Iulius Cæsar, ut orbis Romani principatum teneret? Tenuit, sed ibi non conquieuit animus, Imò curis & conscientia scelerum urgente, mente defectus est, ut uitæ tædio mortem optarit, sed inopinatam. Nō potest illic esse uera quies, ubi est animus sibi male conscius. Finē nesciunt humanæ cupiditates. Hic sibi promittit ocium si talem puellam nanciscatur uxorem, insigni forma, pulchreq́ʒ dotatam, sed pro quietę molestiarum agmen repperit. Ille sibi beatā uitam pollicetur, si tale sacerdotium adipiscatur, sed assequuto crescit uenandi acrior sitis. Connectitur sacer

dotium sacerdotio, eluctatũ est ad Abbatis dignitatem, petitur episcopi mitra, & mitra, magis opima mitra permutatur. Iam animus anhelat ad Cardinalicium fastigium. Hoc ubi contigit, ambitur corona triplex. An hic tandem conquiescit animus? Respondeat nobis Iulius secũdus, cuius extrema senectus intolerabilibus rerum fluctibus iactata est. De cæteris iudicent alij. Non est absurdũ, quod Diuus Augustinus interpretatur pullos, bona opera nostra, quæ nisi ponas in nido ecclesiæ catholicæ frustranea sunt. Phocion & Aristides, Traianus & Antoninus, alijq́ complures multa fortiter, iuste ac pie gesserunt erga patriam. Laudatur Zenonis continentia, Xenocratis integritas, Socratis patientia, sed quoniam extra Christum facta sunt, non contulerunt ueram felicitatem. Iulianus imperator immensam pecuniæ uim effudit in subsidia pauperũ. Sed aduersus Christum. Itidem in multis hęreticis quædam eximiæ uirtutes uixq́ credibiles prædicantur. Magna diuitiarũ cõtemptio in Ebionitis, prodigiosa orandi asiduitas in Euchitis, magna abstinentia ac uitæ seueritas in Manicheis. Sed hi frustra hæc omnia faciebant, quia non ponebãt pullos suos in nido ecclesiæ, sed in suis quisq; tabernaculis nidulati sunt, eoq́ conuenit illis illud ueteris prouerbij, ut è malo coruo nasceretur malum ouũ, & expectatis

turturum

turturum pullis, excluderentur aſpides. Nos igitur ſi quærimus ueram animi quietem, perſeueremus in tabernaculo domini uirtutum, maneamus in unitate eccleſiæ catholicæ, quæ eſt Hieruſalem, & ædificatur ut ciuitas, cuius participatio in idipſum. Hæc eſt enim illa beata quies, de qua dicit alius pſalmus: In pace in idipſum dormiam & requieſcam. Quoniam tu domine ſingulariter in ſpe conſtituiſti me. Sion autem mons eſt Hieroſolymæ, in quo tabernaculum erat & regia. Sion autem ſpeculam ſonat Hebræis. In hunc igitur montẽ aſcendamus. Quomodo aſcendemus? Contemptu rerũ terrenarũ ac deſiderio uitæ cœleſtis. Ibi poſt longas errorũ ambages, poſt infrugiferas rerũ humanarũ curas defatigati, inueniemus nidum in quo refocillemur, inueniemus requiem, quemadmodũ dicit Pſalmus 14. Dñe quis habitabit in tabernaculo tuo? aut quis requieſcet in mõte ſancto tuo? Ingrediamur ſine macula hæreſeos, & proficientes in fide, quæ per dilectionem operatur, faciamus iuſticiã, non Iudaicam ſed Euangelicam, totum quod recte uidemur agere deo tribuentes. Vt autem in hunc montẽ ſubuolemus, ſimus animi demiſsione paſſeres, uiles minimiq́ꝫ precij in oculis noſtris, non ſoliciti de craſtino, ſed omnem ſolicitudinẽ proijcientes in eum, cui noſtri cura eſt. Simus innocentia & caſtitate turtures,

& intelligentes nos nō hic habere stabilem sedem, ad cœlestem illam Hierosolymam assidue suspire-mus. Auscultemus uoci domini ad uerā animi quietem inuitantis: Venite ad me omnes qui laboratis
Mat.11 & onerati estis, & ego reficiam uos. Tollite iugū meum super uos, & discite à me, quod mitis sum & humilis corde: & inuenietis requiē animabus uestris. Iuxta sensum humanum absurdus est sermo. Nam quæ requies mitibus & humilibus qui conculcātur, & è sedibus suis exiguntur? Aut quæ requies ducentibus iugum? Seruitutis nomen est iugum, & iuxta Græcorū prouerbiū, Seruis nullū est ociū. Sed qui ad Christi exemplū mites sunt, terram possident: & qui iuxta mundū humiles sunt, in Christo sublimes sunt, pertingentes usq; ad cœlum: & qui placido Christi iugo submittunt colla, uere liberi sunt. Submittunt autem qui citra disquisitionem fidunt illius promissis. Sequamur prophetam mystagogum, qui è uestibulo nobis ostendit q̄ amabilia, q̄ pulchra, q̄ suspiciēda sunt atria domini, quanq; placida sit in illis animorum requies. Nunc ex atrio ostendit nobis altaria domini, quæ sanctior & pulchrior templi pars est. « Altaria tua domine uirtutum, Rex meus & deus meus. « Apud Iudæos magna erat templi ac uasorū templi religio, magnificus altarium ornatus. Hinc illæ uoces, templū domini,
templum

templum domini,& sanctissimũ iusiurandum erat, iurare per templum & altare. Nec fuit impune do- mino dixisse, soluite templũ hoc. Sed ista nihil ali- ud erant quàm typi rerum spiritualium. Propheta dum hæc loquitur, aliud quoddam tabernaculum non manufactum contemplatur; alia uidet altaria, quę sic admiratur, ut attonitũ uerba deficiant. Qui- dam enim hunc sermonem, Altaria tua domine, re- ferunt ad superiora, quàm dilecta tabernacula, quàm dilecta altaria. Augustinus annectit proximis, pas- ser inuenit sibi domũ, turtur nidum, ut appositiue sequatur, altaria tua, ut intelligamus ipsa altaria esse nidos, in quibus conquiescimus. Mihi rectius uide- tur, ut sermo sit inabsolutus, quo magis expriman- tur admirantis affectus. Sic quũ uidemus principis domũ magnifice extructã stupefacti dicimus, Pa- latium regium. Et quemadmodũ hic emphasis est, in uoce regium, ita in prophetæ uerbis magna em- phasis est, in pronomine, tua. Tu unus es dominus uirtutum, & hęc tua sunt altaria, te digna, tibi grata. Rursus pro uirtutum, Gręcis est δυνάμεων de quo prius admonuimus, Hebræis Sabaoth, hoc est, ex- ercituum. Iteratio ad hoc fit, ut intelligamus eccle- siam licet iuxta mundũ contemptam & inermem, tamen protectore deo exercituũ inuictam esse, atque ipsis etiam portis inferorũ inexpugnabilem. Non

haec

hæc ſunt altaria quæ uitulorum, hircorũ & arietum ſanguine cruentantur. Dominus iam olim per os Eſaiæ hoc uictimarũ genus faſtidiebat. Quid igitur? Deus ſpiritus eſt, & ſpiritualibus uictimis delectatur. Non gaudet cæde pecudum, ſed mortificatione cupiditatum ſpiritui reluctantium. Si amore Chriſti mactaſti in teipſo pecuniæ ſtudiũ, & quod prius abditũ pro deo colebas, nunc erogas in membra Chriſti, gratiſsimam deo uictimã immolaſti. Si iugulaſti luxum & libidinem è lurcone factus ſobrius, ex incontinente caſtus, acceptã deo hoſtiam mactaſti. Si læſus à proximo, in gratiã Chriſti compeſcis efferueſcentem animũ, ac uindictã remittis, gratiſsimũ deo ſacrificiũ obtuliſti. Si fide firmus & charitate feruens tua omnia teq; totũ tradis uoluntati diuinæ paratus & mortem & gehennã ſubire, ſi ſic illi uiſum fuerit, gratum holocautoma poſuiſti domino uirtutũ. Hic eſt cultus rationalis ſiue ſpiritualis, & hoſtia uiua, ſancta ac deo placẽs, ad quam cum obſecratione nos hortatur Apoſtolus Ro. 12. Ita deus nõ delectatur uapore thuris, aut myrrhæ, aut Storacis, ſed amat ſuffitum ſpiritualem, uota ac preces piarum mentium, gratiarum actionem, & ſacrificium laudis, quo deus gaudet honorificari. Per has uictimas iter eſt ad uidendum ſalutare dei, qui finis eſt & huius pſalmi. Videbitur deus deorũ in

Sion.Preces acceptæ ſunt,quæ fiunt cum fide:& in nomine Chriſti,gratiarum actio,non tantũ in proſperis,uerumetiam in aduerſis immolanda eſt. Sacrificium laudis ita gratũ erit, ſi iuxta Pauli doctrinam, quicquid facimus ſiue in uerbo ſiue in opere, non in gloriam noſtram, ſed in gloriam dei faciamus.Hæc oblatio uere munda,quia ſpiritualis, per uniuerſum orbem iugiter offertur in altaribus eccleſiæ.In hoc nido tuti cõquieſcimus ad tempus, quia altaria non ſunt hominũ,ſed domini uirtutum, cuius uoluntati nemo poteſt reſiſtere, qui per ſimplices & humiles coli uoluit, qui puſillis impertire uoluit dona regni cœleſtis. Quo nomine & ipſo patri gratias agit in Euangelio:Abſcondiſti hęc à ſapientibus & prudentibus,& reuelaſti ea paruulis.Ita pater quoniam ſic placitũ fuit ante te. Non eſt quod metuas mundum aut Satanam,ſi te recipit in tabernacula ſua dominus uirtutũ. Ille tuetur quod inſtituit,ille regit ambulans in medio ſuorum,ille conſumat quod fecit,Dominus uirtutũ tuetur, rex gubernat,deus euehit ad regna cœlorũ. Rex meus & deus meus. Similiter loquitur Pſal.43.Tu es ipſe rex meus & deus meus.Hoc proprie poteſt ad Chriſtũ eccleſię principem accõmodari.qui Pſalmo 2 loquitur: Ego autẽ cõſtitutus ſum rex ab eo, ſuper Sion montem ſanctũ eius.Sub ditione dei ſunt uniuerſa.

Mat.11

h Et dæ-

Et dæmones agnoſcunt omnipotentem & contre-miſcunt, ſed fidei uox hæc eſt peculiaris. Rex meus & deus meus. Nemo poteſt dicere Dominũ Ieſum, niſi in ſpiritu ſancto. Paſsim tamen audiuimus uoces appellantium Dominum Ieſum. Sic nemo poteſt dicere: Rex meus & deus meus, niſi qui ſe plena fiducia dei uoluntati permiſit, & ab hoc uno præmium ęternę felicitatis expectat. Alius pſalmus populum illum beatũ pronunciat, cui dominus eſt deus. Item quum alijs aliquot ſcripturæ locis, tum Leuitici 26 ita loquitur dominus: Ponã tabernaculum meũ in medio ueſtri, & nõ abijciet uos anima mea. Ambulabo inter uos & ero deus ueſter, uosq́ eritis populus meus. Quem hic regem appellat, poſt appellat legislatorem. Itaq; ſi regem agnoſcimus, pareamus illius legibus. Si deum agnoſcimus, nihil ſupra eum diligamus, imò nihil omnino diligamus quod nõ propter ipſum diligamus. Nomine regis & illud admonemur, quod ſanguine Chriſti redemti ſumus à tyrannide diaboli, & pro turpiſsimo ſimul & crudeliſsimo domino uenimus in ius clementiſsimi regis. Hactenus myſtagogus ſiue hierophãta noſter, oſtendit nobis amabile domini tabernaculum, introduxit in atrium, cõmonſtrauit altaria, & hoſtias ſpirituales. Nunc oſtendit nobis eximios illos ac deo dignos ſacerdotes, ſacris operantes in

templo

templo domini. Beati,inquit, qui habitant in do/ mo tua domine, in secula seculorum laudabunt te. Qui fortes sunt in fide,qui radicati in charitate,iam habitant,non in atrijs, sed in domo domini. Nam habitare stabilitatis uerbum est. Et quare sunt bea/ ti? Num quod abundent opibus, aut præfulgeant honoribus,aut affluant delicijs? Nequaquam. Quam ob rem igitur? Quoniã,inquit,In secula seculorum laudabunt te.Ecce tranquillam domum,quam rep/ perit sibi passer,ecce quietum nidum, quem reppe/ rit sibi turtur.Hic est enim supremus finis,ad quem cõditus est homo,ut agnoscat,amet, & hymnis ce/ lebret conditorem, redemptorẽ, gubernatorem ac remuneratorem suum. Iuxta sensum humanũ qui laudantur potius beati uidentur quàm qui laudant. At in rebus diuinis,secus est. Deus enim nullius laudi/ bus fit felicior.Est enim ęternus fons omnis glorię. Sed quicunque illũ laudãt, hoc ipso beati sunt quod laudant. At non omnes illum laudant qui canunt, Gloria tibi domine,sed in quorum cordibus habi/ Colos.3 tat charitas quod est uinculum perfectionis, & ex/ ultat pax Christi, ad quã uocati sunt, qui in unum corpus coaluerũt, sesèque mutuo cohortãtur in psal/ mis & hymnis & canticis spiritualibus in gratia, ca/ nentes in cordibus suis deo.Quod si uoce corporea laudandus est deus,Psallamus spiritu,psallamus &

mente. Non est speciosa laus in ore peccatoris, non est grata deo symphonia, ubi uocibus cõcordibus dissonant animi, deniq; extra domum dei, quæ est ecclesia, non est hymnus acceptus deo. Si uolumus esse beati, sic unanimes laudemus deum, quemadmodum laudant Angeli, inter quos nulla est dissensio. Vniuersa creatura suo quæq; more laudat dominum. Neq; enim cœli tantum enarrant gloriam dei, sed omne animantium genus, ipsa elementa & quicquid ex his gignitur dum ipso aspectu cõditoris omnipotentiam, sapientiam ac bonitatem nobis declarant, clamitant laudes dei. Eoq; in psalmis, & in Cantico trium puerorum, non tantum sol & luna, sed & pecudes & pisces, & montes & colles, & maria & flumina, inuitãtur ad laudandum nomen domini. Soli spiritus impij, & homines mali nõ inuitantur ad hãc symphoniam, quia per hos, quod quidem in ipsis est, blasphemia potius afficitur nomen domini. Sed quid sibi uult q; addit prophe-
" ta, In secula seculorum laudabunt te. Quo loco subijcitur, Sela. Quod Hieronymus uertit semper. Tametsi sunt qui negent eam uocem æternitatis habere significationem, quod in scripturis nusquã reperiatur prætercq; in Psalmis, & interdũ his locis ubi nulla sit ęternitatis significatio. Proinde existimant idem pollere Sela, quod diapsalma, quod indicium

erat

erat mutandæ melodiæ. Nam psalmi uocibus ac musicis organis canebantur. Habent autem & hodie musici signa quædam quibus admonētur, mutandam esse cantionis rationem. Neq; enim omnis harmonia, cuiuis sententię cōgruit. Sic & in comœdiarum deuerbijs tibię modos quosdā accinebant, aut fortasse pręcinebant, ex quibus populus intelligebat sententiæ genus, grauis esset an secus. In hoc certe psalmo ab hac clausula uidetur esse alterius argumenti exordium. Sed hoc utcunq; habet, certe uerba in secula seculorum declarant ęternitatem, ut non posśint quadrare in templum quod erat Hierosolymis. Id enim non ita multo durauit ultra ducentos annos. Quanq; Iudæorum uulgus sibi persuaserat legem & illius templi religionem usq; ad mundi finem duraturam. Quemadmodū Romani sibi persuaserant, Capitolium fore sempiternum, quū hodie Romæ ne uestigium quidem Capitolij posśint ostendere, nec Iudæi templi sui Hierosolymis. Aliud igitur templum uidebat oculus propheticus in quo sine fine laudaretur nomen domini. Ea nimirum est ecclesia catholica. Sed qui posśit esse perpetua laudatio, quū mortales sint qui laudant? Hæc ecclesia laudatrix domini, consummationem expectat, finem nescit. Et sicut in pijs charitas nunquam excidit, ita laudatio dei, hic exercetur, in cœlis

perficitur. Simul ut animus euolarit ex hoc terreno domicilio iam cum angelis ac beatis animabus lim pidius canit laudes deo, donec recepto corpore non iam animali sed spirituali totus homo sine fine ci/ traćq interruptionem resonabit conditoris sui lau/ des. Est enim una eademćq domus ecclesia militans in terris, & ecclesia triumphans in cœlis, nisi quod illa pars est purgatior. Quemadmodum idem est aer terræ quam calcamus proximus, & qui iuxta quosdam philosophos, lambit côuexa orbis lunæ, sed hic ob terræ contagium crassior, ille purior. Ni/ hil autem obstat, quo minus unusquisćq nostrum licet grauatus hoc mortali corpore, tamen sine in/ termissione laudet deum suum. Qui potest, inquis? Potest. Si quicquid cogitamus, loquimur, aut agi/ mus, omnia in gloriam dei faciamus, etiam quum edimus ac bibimus, etiam quũ dormimus, aut lusu corpusculum reficimus, laudamus deum nostrum.

1. Cor. 6 Glorificate, inquit Apostolus, & portate dominum in corpore uestro. Non omnia membra loquũtur, sed omnia membra corporis nostri glorificant de/ um, si seruiant iusticię, etiam si lingua sileat. Postea/ quam propheta uelut ecstasi raptus peruenerat ad illam cœlestem Hierosolymã, in qua nulla est mo/ lestia quæ interpellet, nulla animorũ dissensio quæ uitiet melodiam, nulla necessitas, quæ interrumpat

hymnos

hymnos dei: quod ait beatus Paulus, siue excidimus, deo, siue sobrij sumus, uobis: uelut ad se rediens, meminit se hominem esse, & in hoc exilio uersantibus ostendit uiam qua ad illam beatam tranquillitatē perueniatur. Dixerat: Beati qui habitant in domo tua domine: etiā Angelos & pias animas cum Angelis uiuentes cōplectens. Hic mutata iam harmoniæ specie dicit: Beatus uir, siue ut ex Hebræo uertit Hieronymus, Beatus homo. Viri nomē non excludit fœminas. In Christo nō est uir aut fœmina, non seruus aut liber, sed noua creatura. Hominis uocabulum admonet nos fragilitatis nostræ, cui nisi dei misericordia porrigat manum, ne ad ecclesiæ quidem atrium potest accedere, tantū abest ut ad illam supernam beatorum sedem posſit euolare. Aditus in ecclesiam fides est, sine qua nihil prodest baptismus. At fidem nemo sibi largitur, dei donum est, quo deus quos uult præuenit, & ad Christum trahit. Nam homo quatenus est homo carnalis est, & nihil nisi mundum sapit. Hoc perspiciens propheta submissioribus iam modis ait, Beatus homo cuius est auxilium abs te: siue ut legit D. Augustinus, assumptio, Græce est ἀντίληψις, quæ uox conuenit in eum qui manū porrigit conanti ascendere. Nam & ecclesia ciuitas est in edito sita, quemadmodum templū Hierosolymitanū erat in monte

Sion. Hieronymus pro auxilio uertit fortitudinē. Voces diſſonant ſenſus idem eſt. Nitentibus ad ardua, uiribus opus eſt. Homo autem ex ſeſe nihil poteſt. Fides autē proprie robur addit homini, ut iam nec mundũ nec Satanam metuat. Itaq; qui totam fiduciam in deo collocant, ij demum confirmati uigore ſpiritus ualent conſcendere in montē domini. Ad templũ illud Iudaicũ quod extruxit Solomon, quindecim gradibus aſcendebatur. In primo gradu propheta queritur de improbitate linguarũ, tædioq; exilij. In ſecundo confirmatur dono fidei, dicens: Leuaui oculos meos in montes, unde ueniet auxilium. Auxiliũ meũ à domino qui fecit cœlum & terram. Fides eſt quæ ſtabilit greſſus noſtros, ne
2.Cor.1 uacillēt. Ita Paulus Corinthijs: Fide ſtatis. Item Ro. Tu autē fide ſtas. Et beatus Petrus hortatur, ut reſiſtamus diabolo fortes fide. Is enim demum uere fortis eſt, qui in ſe imbecillis fortitudinem ſuam habet in deo. Quod indicans Eſaias ait fore, ut hoc canticum canatur in terra Iuda. Canticum eſt Euangelicæ profeſsionis. Iuda enim Hebręis cõfitentem ſonat. Quod igit canticũ? Vrbs fortitudinis noſtræ Sion. Sion eccleſia eſt, ſed unde fortitudo imbelli? Seruator ponetur in ea murus & antemurale. Au
30 dis inexpugnabile munimentum. Idem ait, In ſilentio ac ſpe, erit fortitudo ueſtra. Tacitus expectat qui

nihil

nihil diffidit de promissis: & spes tantæ felicitatis quæ non pudefacit, quia non fallit, etiam in medijs afflictionibus ac mortibus exhilarat animū. In hac igit̃ uita nō est perfecta beatitudo, & tamē magna quædā beatitudinis pars est, dum reputamus animo, quàm sit momentaneum totū huius uitæ spatiùm, & quàm non sint condignæ afflictiones ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis. Ad hæc, quàm bonæ certæq́ fidei sit qui nobis eam promisit: Vt enim nos illū abnegemus, ille fidelis permanet, seipsum abnegare non potest, tantū ut perseuēremus in fide & charitate, continentes nosipsos intra septa domus dei, in qua succrescentes usque ad mensurā plenitudinis Christi, per quindecim mysticos gradus, ascendamus in æternum tabernaculum, & per quadraginta mansiones, ad terrā illam quietis, quam dominus in Euāgelio promisit mitibus, alacriter proficiscamur. In arduo est quod petimus, egregium est quò tendimus. Nemo repente ab imo ad summa prouehitur. Opus est qui commonstret uiam, quemadmodum deus Israhelitis, qui nostri typum gerebāt, dux fuit per inuia desertorum: opus est qui è sublimi porrigat manū, & nitentem sursum trahat. Horum nihil ipsi nobis præstare possumus. Dominus est, qui & uelle & perficere operatur in nobis. Ille per fidem aperit nobis 2. Tim. 2

oculos,ut uideamus ubi ſimus,ut horreamus quod ſumus,& ſuſpiremus ad ea quæ nondũ ſumus. Primum igitur auxiliũ à domino,hoc eſt, primus beatitudinis gradus eſt, ut leuemus oculos in montes. E cœlo datur,ut amemus cœleſtia, & cõtemnamus terrena.Qui circumſpectant ſuam ſapientiam, ſuas uires,ſua merita, qui tantum reſpiciunt ad ceremonias,condonationes ac diplomata pontificum,nunquam perueniunt ad illam beatitudinem.Quid igitur facit ille beatitudinis candidatus, cui dominus per fidem dedit, ut faſtiditis humilibus mundi curis,oculos attollat in montes æternitatis?ἀναβάσεις aſcenſiones ſiue gradus aſcenſorios diſponit in corde ſuo.Quas hic appellat ἀναβάσεις, in canticis graduum appellat ἀναβαθμοὺς, qui gradus ſunt, ſed aſcendentium, quum Latinis ijsdem gradibus deſcendatur quibus aſcenditur.Cæterũ in negotio pietatis non oportet unquam retrocedere, ſed oblitos à tergo relictorũ ſemper ad perfectiora tendere.Reſpexit Eurydice, & relapſa eſt in Orcum. Reſpexit uxor Loth,& uerſa eſt in petrã ſalis. Habet autem & pietas gradus ſuos,quemadmodũ hominis ętas. Catechumeni parturiuntur, modo baptizati uelut infantes aluntur lacte, adultis pro ſolido cibo proferuntur retruſiora myſteria. Et Paulus ſapientiam loquitur inter perfectos, inter infirmos profitetur ſe nihil

ſe nihil ſcire, niſi Ieſum Chriſtũ & hunc crucifixum. Ergo qui ſuſtulit oculos ſuos in mõtes diſponit gradus aſcenſorios. Vbi? In corde ſuo. Nec mirum, ad illum enim montẽ non aſcenditur pedibus ſed affectibus. Sunt externi gradus, quos ut non oporteat reprehendi, tamen inutiles ſunt, niſi gradus diſponantur in corde. E laico fit clericus, è clerico fit hypodiaconus, ex hypodiacono diaconus, è diacono archidiaconus, ex hoc presbyter, è presbytero epiſcopus. Rurſus è laico monachus, è canonico regulari Dominicanus, è Dominicano Franciſcanus, è Franciſcano Benedictinus, è Benedictino Cartuſianus. Quanq̃ de his gradibus multa inter ipſos controuerſia eſt, qui gradus hos diſponũt ac digerunt iuxta res externas. Sunt qui putant Franciſcanos in altiore gradu conſiſtere, quod ſeminudis incedant pedibus, quod pecunias nõ cõtingant. Rurſus ſunt qui his præferant Dominicanos, quod domi non ueſcantur carnibus. Vtriſq; pręferũt Benedictinos, qui & pluribus horis canunt in templis, nec unquã domo prodeũt. Iam inter omnes ſummũ gradum obtinent, qui lorica ferrea pro induſio cutem defricant. Hi gradus ita demũ proſunt ad pietatẽ ſi domino auxiliante ueri gradus diſponantur in corde. Deſiiſti rapto uiuere, nonnullus ad pietatẽ gradus eſt. Non ſolum reſtituis fraude parta, uerumetiam

tua profundis in egenos amore Christi: Altiorem ascendisti gradũ. E uiolento ac feroce factus es innocens: Aliquem ascendisti gradum in corde. Studes omnibus benefacere, in sublimiorẽ gradum te recepisti. Tandem & illis à quibus grauiter læsus es, nõ modo remittis uindictã ex animo, sed in Christi gratiam bene uelle & benefacere gaudes, ad uere sublimem gradũ emersisti. Hæc exempli causa proposui, de cæteris item quisq; apud sese consideret. Hi gradus digeruntur in corde hominis, in intimis animi recessibus. Hos igitur gradus quibus ad perfectionem tendimus, beatus ille disponebat in corde suo, nõ se iactans apud homines, sed se probans inspectori cordium, sed auxilium non aliunde expectans q̃ à domino. Atq; hæc meditatur in ualle lachrymarum. Quid enim aliud est totus hic mundus, nisi conuallis obscura, nascentium, parturientium, morientium, ægrotantium, egentium, nauigantium, belligerantium, alijsq; mille lachrymarũ occasionibus plena: à quibus nec potentes nec diuites, nec reges ulli sunt immunes. Hæc est illa uallis Achor, id est, tumultus ac perturbationis, in quã præcipitatus est Acham, ut habetur Iosuæ 7. In hoc loco nos posuit dominus, posteaquã è paradiso per inobedientiam excidimus, ut aliquãtisper in exilio degentes per obedientiam fidei, & obseruationem

præceptorũ dei moliremur reditum in patriam. Nec est quod nos huius uallis pigeat:in hãc descen dere dignatus est ipse dei filius, ut nobis esset uia, ueritas & uita. Ergo quandiu uiuimus in hoc corpo re mortali, uersamur in ualle lachrymarum. Sed di xerit aliquis: Frustra igitur homo disponit gradus ascensorios in corde suo, si permanendũ est in ualle lachrymarum. Sed hæc uallis Achor uertitur in re quiem armentorum, iuxta Esaiam 65. Daturq; Hie rusalem ad declarationem spei, Oseę 2. Præter hæc oportet meminisse, quod in arcem Sion affectibus ascenditur, non pedibus, corde ascenditur, non sca lis. Corpus hæret in ualle, animus eluctatur in mon tem. Ita uisum est regi nostro, ut per temporarias afflictiones huius mũdi, pertingamus ad coronam immortalitatis. Nec uideat' huius militiæ dura lex. Rex noster qui nobis hanc legem præscripsit, ipse eam in se præstitit. Nec est quod despondeamus animũ, qui nos ad certamen uocat, ipse dabit bene- "
dictionem, auxilians nobis in periculis, consolans "
in afflictionibus, ut possimus sustinere. Agonothe ta noster euocat suos ad certamen, proposuit ingen tia præmia, qui legitime certauerint: præsidet, non tantum ut spectator ac iudex, uerum etiam ut auxi- "
liator. Ille suppeditat uires, suggerit alacritatẽ. Nam "
hic benedictio non est laudis uox, sed liberalitatis,

quemadmodũ loquitur Apoſtolus: Qui parce ſe/minat, parce & metet. Qui ſeminat in benedictio/nibus, de benedictionibus metet uitam æternam. Aſpera lex eſt, qui non tollit crucem ſuam quotidie & ſequitur me, nõ poteſt meus eſſe diſcipulus. Qui non odit patrem & matrem, præterea & animã ſu/am non eſt me dignus &c. Dura inquam & horren da lex eſt, niſi accedat gratiæ largitas, quã ut oſten/deret & gratuitam & minime parcam eſſe, maluit εὐλογίαν appellare q̃ alio nomine. Sub lege Mo/ſaica parcior erat gratiæ diſpenſatio, uerũ ſimul ut effulſit humanitas ac benignitas dei noſtri, qui non ex operibus iuſtitiæ, quæ fecimus nos, ſed ſecundũ miſericordiam ſuã ſaluos nos fecit per lauachrũ re/generationis & renouationis, ſpiritum ſuum abun/de effundit in uniuerſam carnem. Apud homines aliud interdũ eſt benedicere, aliud benefacere: imò frequenter hominis benedictio maleficium eſt non beneficium: ſed deo idem eſt benedicere & benefa/cere. Religioſe faciunt qui procumbũt & accipiunt epiſcopi benedictionem, ſed quanto iuſtius eſt nos proſterni coram deo, ut illius impetremus benedi/ctionem? Vide porrò quantum efficiat dei benedi/
" ctio: Ibunt, inquit, de uirtute in uirtutem, & uide/
" bitur deus deorum in Sion. Mirabitur hic aliquis ſubito mutatũ uerbi numerũ. Modo dixit: Beatus

eſt cuius

est cuius auxilium abs te, & disposuit in corde suo. Hic ibunt de uirtute in uirtutem. Vnde repente ex uno plures facti sunt? In mysticis literis, dei benedictio affert fœcunditatem, sicut maledictio sterilitatem. Maledicta terra in opere tuo, quũ exercueris eam spinas & tribolos producet tibi. Contra quum deus creasset hominem ex uda argilla, uxorem ex una costa læui lateris, benedixit eis dicens: Crescite & multiplicamini, & replete terram. Item Psal. 106. Benedixit eis, & multiplicati sunt nimis. Atque ista quidem typi sunt rerum spiritualium. Itaq; posteaquam per Euangelij gratiam exempti sumus à maledicto legis, ac per spiritum sanctum effusa est in Apostolos benedictio, quãta celeritate ueri dei cultus, qui prius apud Iudæos uelut in orbis angulo coercebatur, sese diffudit per uniuersas mundi nationes? Quot uirginum, quot martyrum, quot confessorum examina prosilierunt? Vnde hæc prodigiosa fœcunditas? Vnde nisi ex benedictione dei. Filij, inquit, tui de longe uenient, & filiæ tuæ de latere surgent. Esa. 6 Itaq; deserta illa & uidua mulier, admiratur insperatam fœcunditatẽ suam dicens. Et isti filij unde uenerunt? Venerũt ex omni natione quę sub cœlo est, ab Indis, ab Gadibus, à Thracibus, à Gothis, à Scottis & Hybernis. Itaque iam multiplicati benedictione dei, & animosi fide, alacres spe, ibunt

de uirtu-

de uirtute in uirtutem. Ne hic quidem est ἀρετὴ, sed ἐκ δυνάμεως εἰς δύναμιν, quod Hieronymus ex Hebræo uertit: de fortitudine in fortitudinē. Nonnulla fortitudo est, pro Christo negligere uoluptates, opes & honores huius mūdi: sed fortius est uincere pietatis affectus in parētes, uxorem ac liberos; longe uero fortissimum est, mortem & morte grauiora tormenta uitæ cœlestis amore negligere. Qui gradibus nituntur in altum, quo magis ascendunt hoc magis lassescunt: at qui per hos gradus ascendunt, quo longius eunt, hoc redduntur fortiores & alacriores. Vnde tandem? Nisi quia res non est humanarum uirium, sed benedictionis diuinæ. Alioqui unde tam præsens animi robur, tanta alacritas Apostolorum, iuuenum, uirginum in squalore carcerum? in flagris & aculeis? in ipsis etiam mortibus, ad quarum etiam cōmemorationem humanus inhorrescit animus? Non aliunde, nisi quod Agonothetes ac legislator pro magnitudine tentationum auget benedictionem. Mirātur homines qui foris uident afflictionem, sed non uident internā benedictionem. Non ineleganter à uiro quodā ob pietatem celebri dictū est de monachis austerā uitam agentibus: Multi uident cruces nostras, sed non uident unctiones nostras: Vidēt corpus attenuatum uigilijs, ieiunijs ac laboribus; Vident solitudinem, omniumq́;

omniumq; uoluptatum abstinentiam, & tamen in corpusculo exiguo & imbecilli, non uident, quantis delicijs reficiatur animus ad cœlum anhelans. Sed quod tandem præmium petitur tantis laboribus? uidebitur, inquit, deus deorum in Sion: siue ut uertit Hieronymus, apparebunt apud deum deorum in Sion. Hoc est brabeum omniũ certaminũ, hæc est requies omnium uotorũ, hæc est felicitatis summa: Domine, inquit, ostende nobis faciem tuam, & salui erimus. Et Philippus: Ostende nobis patrem & sufficit nobis. Atqui deum nemo uidit unquam. Inuisibilis est oculis corporeis, sed cordi mundo uisibilis est. Itaq; dominus in Euangelio beatos pronunciat, qui sunt mundo corde, quoniam ipsi deum uidebunt. Cor autem intellige non intestinum corporis spirituum ac sanguinis fontem, sed mentem hominis fidei illustratam lumine. Videtur autẽ interdum & in hac uita purgatis mẽtibus, sed per speculum & in ænigmate, sed non nisi in Sion. Nam extra ecclesiam nemo uidet deum, quia nemo habet puram mentem. Et si sibi uidentur uidere, hallucinantur iam spectrum uidentes pro deo. Non uulgaris autem beatitudo est apparere apud deũ deorum. Quid est parere apud illum? Cum plena fiducia uenire in conspectum illius, qui nouit omnes latebras humani cordis. Hoc non ausit nisi pura &

undiquaq; syncera cõscientia. Alioqui uidebitur & impijs deus, sed horribilis erit aspectus illius, qui pijs est amabilis. Nõ est alius deus, sed diuersi sunt oculi. Vt ægris oculis molesta lux est, quæ sanis est iucunda. Omnes enim sistendi sumus ante tribunal summi iudicis, à quo non est prouocatio. Miles qui fidelem & strenuam operam nauauit in bello, seruus qui gnauiter dispensauit talenta domini, gaudens prodit in conspectum ducis & heri sui, auditurus, Accipe coronam uitæ æternę, & intra in gaudium domini tui. Ille beatus est, qui nõ ueretur suam conscientiam aperire domino dicens cum Ezechia
Esa. 38 rege: Obsecro domine, memento quęso quoniam ambulauerim coram te in ueritate & corde perfecto, & quod bonũ est in oculis tuis fecerim. Simili fiducia fortißimus ille Christi miles prodit in conspectum imperatoris sui: Ecce, inquit, coram deo in Christo loquimur. Et ad eosdem Corinthios de se loquens: Non ambulantes in astutia, neq; adulterantes uerbum dei, sed in manifestatione ueritatis commendantes nosmetipsos ad omnem conscientiam hominum, coram deo. Idem alibi, Bonũ certamen certaui, cursum consummaui, fidem seruaui: de cætero reposita est mihi corona iusticiæ. An nõ magna felicitas est, sic posse comparere apud deũ deorum in Sion, in specula perfectionis Euangelicæ?

Deum

Deum deorum dixit, iudicem omniũ indicans. Si/ue enim accipias populi iudices, siue pios homines ad quos sermo dei factus est, siue Angelos qui & ipsi dicuntur Eloim, siue dæmones aut dæmonum ministros homines qui se pro dijs coli passi sunt, hic unus est deus deorum, iudex uniuersorum, sicut testatur psalmus 81. Deus stetit in synagoga deorũ, in medio autem deos dijudicat, ipse à nemine iudi/candus. Nec angelorum, nec prophetarum, nec ulli/us sanctorum aspectus confert homini ueram bea/titudinem. Solus hoc pręstat deus deorum. Huc ut pertingamus, dominus impertit benedictionẽ, sed orantibus. Assidue rogari uult, nõ ut admoneatur, sed ut nos rogãdo digni efficiamur, quibus largius impertiat suam benedictionem. Nam & hoc pacto paremus apud deũ, quoties uel appellamus illum puris precibus, uel pro beneficijs acceptis gratias agimus. «Domine deus uirtutũ exaudi orationem meam, auribus percipe deus Iacob.» Angelorũ de/us est, eoq; deus uirtutum dicitur, & hominum de/us est, qui patriarcham Iacob imitãtur. Is luctando cum Angelo meruit benedictionem, & idem dixit: Vidi dominũ facie ad faciem, & salua facta est ani/ma mea. Sequitur: «Protector noster aspice deus, & respice in faciem Christi tui.» Nondum plenam securitatẽ assequutus est, qui requirit protectorem.

Adhuc metuit ignea iacula malorum ſpirituũ è ſubli-
limi nos impetentium. Aduerſus hæc implorat de-
um exercituum, ut ſuis ſit clypeus, Hoc enim uertit
Hieronymus, quod ſeptuaginta uerterunt hypera-
ſpiſten. Magna eſt dæmonum potentia, ſed domi-
nus uirtutũ unus potentior eſt uniuerſis. Si ille di-
gnatur nobis eſſe clypeus, nõ eſt quod metuamus
ulla iacula. Sub hoc clypeo tutus latebat qui dicit:
Pſal. 26 Dominus protector uitæ meę à quo trepidabo? Et
Pſal. 5 alibi rurſus: Domine ut ſcuto bonæ uoluntatis tuæ
cinxiſti nos. Nullum eſt hominis ſcutum, quod to-
tum hominis corpus reddat inuulnerabile, quin &
ipſum ſcutum interdum prodit hominem: at quem
tegit dei clypeus, nulla ex parte poteſt ſauciari. A-
ſpici à deo, tegi eſt. Aſpicit autem cui propicius eſt
ac bene uult. Eoq; pſalmus quem modo citaui, ſcu-
tum appellat beneuolentiæ, Græce εὐδοκίας. Hiero
nymus uertit placabilitatem. Qui ſuis meritis ſeſe
protegunt, & his ueluti clypeo fidunt, an tuti ſint
ipſi uiderint. Qui fiduciam ſuam collocant in cere-
monijs, in cultu diuorum, in ueſte quaſi tutum red-
dat ab inſultu Satanæ, nõ ſatis fideli utũtur clypeo.
Sed gratię dei & huius promiſsis tuto fiditur. Aſpi
cere deum, beatitudo eſt, ſed illũ nõ poſſumus aſpi-
cere niſi prius aſpexerit nos. Cum eſſemus cæci &
in tenebris pluſquam cimmerijs uerſaremur, ille di-
gnatus

gnatus est aspicere nos, aperuit oculos nostros, & quũ essemus inimici diligendo nos effecit, ut ipsum redamaremus. Respice in faciẽ Christi tui. Non arbitror anxiè disquirendum utrum hoc ad personam Dauidis, an alterius cuiuspiam iuxta communem sensum referatur. Christus Græcis unctum sonat, quod Hæbræis Messyas. Omnes Christi sunt qui in Christum renati sunt. Ab horum facie nunquam auertit oculos deus, sed custodit illos ut pupillam oculi, modo ne ipsi faciem suam auertant ab eo. Regum autem ac sacerdotum est ungi. Vtrunq; suo quodã modo sunt, qui suo cognomini respondent, quos beatus Petrus alloquitur: Vos autẽ genus electum, regale sacerdotiũ, gens sancta &c. Sed ille Christorum omnium princeps est, qui dictus est princeps pacis, ac sacerdos in æternũ secundum ordinem Melchisedec, quem singulariter unxit deus oleo lætitiæ præ participibus suis. In huius faciem quoniam caret omni næuo deus pater gaudet aspicere, quẽ profitetur esse filium unicè dilectum, in quo sibi placitum sit. Quid sibi uult igitur, quod ait propheta, aspice, & respice in faciem Christi tui? Quicquid deus largitur nobis, per filiũ ac propter filium largitur, nõ propter opera iustitiæ, quæ fecimus nos. Nos enim in multis offendimus omnes. Solus ille agnus est omnis expers maculæ. Ergo

1.Pet.2

protector noster deus, si tuos oculos offendit facies, hoc est, cõscientia nostra, respice in faciem Christi filij tui, quẽ sine exceptione diligis, per illius merita nobis largire, quod ipsi non meremur. Iudæi quoniam non nouerant incarnationis mysterium, in precationibus suis, diffidentes suis meritis obtestabantur deum per memoriã patriarcharũ, Abraham, Isaac & Iacob, quorum pietas deo fuisset accepta. At Christiani nihil petunt à patre, nisi per Iesum Christũ, quem habemus in cœlis aduocatum efficacem, quiq; suam fidem nobis obstrinxit, fore ut acciperemus quicquid postularemus patrem in ipsius nomine. Qui scripsit hunc Psalmum non uiderat Christum in carne, sed oculis fidei qui longe prospiciunt, uiderat illum uenturum: quemadmodum & Abraham tot seculis Christi aduentu antiquior uiderat diem illius, & gauisus est. Nos igitur quoties aliquid à deo petimus, cũ fiducia petamus, sed eam fiduciam hauriamus, non ex nostris benefactis, sed ex gratuitis Christi promissis. Ne dicamus respice ad ieiunia mea, aut eleemosynas, aut uigilias, aut chameunias: Sed respice in faciem Christi tui. Docet hoc Paulus Ephes. 3. In Christo Iesu domino nostro habemus fiduciam ac accessum, in cõfidentia per fidem eius. Quid est per fidem eius? Quia fidendum est illi toto pectore, qui non fallit

in pro-

in promissis, etiamsi promittat, quę uidentur nobis impossibilia. Quis enim credidisset fieri posse, ut diuina humanaq; natura sic unirentur ut coirent in unam personam? At ille promisit & præstitit. Quis crederet fieri posse, ut homo uerus sederet ad dextram dei patris? Promisit & pręstitit. Quid est igitur quod non speremus à deo, modo respiciat in faciem Christi sui? Vt autem intelligas hanc interpretationem non esse somniũ sensus mei, sed prophetam agnoscentem dignitatem suam confugisse ad faciem Christi, attende quod sequitur: „Quia melior est dies unus in atrijs tuis, super millia.„ Nihil uetat quo minus hæc iuxta sensum humiliorem referantur ad Israhelitas captiuos apud Babylonios. Tenebãtur ingenti patriæ desiderio, tedebat ethnicarum superstitionum, suspirabant ad pristinos ritus ac templum illud magnificum, quod extruxerat Solomon. Iam enim sibi uidebantur diutino ethnicorum cõmercio facti ethnici. Sed nos retrusiorem intellectũ sequi maluimus. Non addit chiliadum numerum, ut intelligas infinitum discrimen. Nec dicit in domo tua, aut sanctuario tuo, sed in atrijs tuis, quod est templi quasi uestibulũ, in quod admittebantur & prophani: unde Paulus Hebræis scribens appellat sanctum seculare κοσμικὸν, quod toti pateret mundo. Nec est apud Hebræos unus

dies

dies,ſed tantum dies. Non eſt enim dies ubi nō lu-
cet ſol iuſtitiæ,& incontaminata ueritas. Nuſquam
igitur dies eſt,niſi in eccleſia.In nocte ſunt,qui ſunt
extra hanc: quod olim uaticinatus eſt Zacharias,
cap. ultimo, de incredulis loquens: In die illa non
erit lux,ſed frigus & gelu. Mox de fide eccleſiæ ſic
loquitur:Et erit dies una quę nota eſt domino,non
dies neq; nox. Vulgarem diem facit ſolis exortus,
noctem occaſus.Quis igitur eſt hic dies & nō dies?
Explicat hoc Eſaias cap.60. Non erit tibi ſol in lu-
cem diei, neq; ortus lunæ illuminabit te per noctē,
Sed erit tibi dominus lux æterna. Vtrūq; duorum
22 prophetarum locum imitatus eſt qui ſcripſit Apo-
calypſim.Et ciuitas nō habebit opus luce ſolis, quo
niam dominus omnipotens lumen eius erit.Porrò
nō eſſe lucem niſi in eccleſia, teſtatur Eſaias eodem
quod modo citaui capite, de his agens qui non re-
ceperunt fidem Euangelicam: Quia ecce tenebræ
operient terram,& caligo populos,Super te autem
orietur dominus,& gloria eius in te uidebitur.Mox
ſubijcit de ijs qui relicta patria ſuperſtitione credi-
derunt Euangelio: Et ambulabunt gentes in lumi-
ne tuo,& reges in ſplendore ortus tui. Ad hæc quū
ait,ὑπὲρ χιλιάδας,non addit quarum rerum,com
plectens uniuerſa commoda in unum cōflata quæ
non poſſunt homini cōtingere extra eccleſiā. Nam
quæ

quæ poteſt eſſe felicitas hominis, ſi in tenebris am/bulet? Quandiu militamus in hoc tabernaculo, per fidem intuemur ſolē. At in illo cœleſti templo non eſt niſi unus dies, quia nō eſt tranſmutatio, nec uiciſsitudinis obumbratio, nec ulla erroris aut ignorantiæ nebula lucē offuſcat. Æternitas enim neſcit ortum & occaſum. Interim tamen ambulare in luce fidei, & ſimplici animo ſequi eum qui dixit: Qui ſequitur me non ambulat in tenebris: beatius eſt omnibus opibus, regnis, glorijs & oblectamentis huius mundi. Hæc ſtulta dictu uidentur, quibus Chriſtus nondum aperuit oculos: Verum ſi perconteris eos quorum cordibus illuxit Chriſtus, num uelint pietatis iactura totum mundum lucrifacere, deteſtabuntur & abominabuntur ſermonem tuū. Norunt enim quantum bonū ſit, quod iam uelut arram tenent, & quàm inæſtimabile ſit illud, ad quod mox ſunt transferendi. Nunc illud mihi ſpectato, quanto deſiderio teneatur domus dei qui hæc loquitur.

Elegi abiectus eſſe in domo dei mei, magis ꝙ habitare in tabernaculis peccatorū. Quid eſt abiectum eſſe? Iacere in limine aut ueſtibulo & conculcari. Quod mendicorū eſt. Tanta autē eſt eccleſiæ maieſtas & felicitas, ut quod in ea contemptiſsimum eſt, longe pręſtet omnibus mundi ſplendoribus. Sicut in cœleſti Hieroſolyma, multę ſunt man/

siones, quarum infima tamen potior est omnibus regũ palatijs: Sic in ecclesia uelut in magna domo, diuersi generis uasa sunt, quorum aliud est alio honoratius, & tamen quod in his uilißimum est, preciosius est uniuerso mundo. In corpore hominis naturali, membrũ aliud alio est præstantius. Functiones quidẽ diuersæ sunt, sed eodem spiritu uegetantur omnia. Sic in corpore Christi mystico, quod est ecclesia, diuersi sunt ordines hominum, diuersa munia donaq́ spiritus, omnes tamẽ mẽbra sunt Christi, & eandem expectant hæreditatẽ. Quod hic infimum est, sublimius est omni fastigio mundi. Pes humani corporis beatior est oculo suis, aut canis, & eæ partes per quas egerũtur recrementa cibi ac potus, in humano corpore, beatiores sunt capite asini. Hic obiter propheta aperit fontem, quam ob rem pleriq́ mortales, uel non accedunt ad ecclesiam, uel recedunt ab ecclesia, uel eiecti ob culpam grauãtur redire. Qui tument honoribus mundanis nolunt deponere cameli gibbos, ut per humile ingrediantur ostium. Et ex historijs discimus complures hæresiarchas esse factos, quod ad episcopi dignitatẽ non admouerentur. Itaq́ maluerunt primum tenere locum inter canes & sues, quàm inter oues Christi mediocri esse loco. Hęc stulta ambitio genuit nobis, Basilides, Marciones, aliaq́ inauspicata nomina.

na. Sed quid cōsequuti sunt infelices? Apud homines sibi cōflarunt sempiternam ignominiam, apud deum meruere gehennam. Quanto satius erat, uel ignotissimū esse inter oues ecclesiæ, modo nomen habeas scriptū in libro uitæ. Simili tenentur amentia, qui quum magnis ac manifestis criminibus meruerint submoueri à consortio ecclesię, tamen recusant profiteri pœnitentiam ut ecclesiæ reconcilientur. Humile & abiectum esse putāt arceri ingressu, nudo capite nudisq; pedibus stare in uestibulo, flexis genibus introeuntium preces implorare, gestare pro purpura saccū, pro unguentis conspergi cinere. Quid in causa? Quia nō uident quanta sit dignitas, quanta felicitas, quāta securitas uersari in atrijs domini. Quanta uilitas, quantumq; periculū uel ad horam esse extra domū dei. Vidit hæc ille deo charus Theodosius imperator, qui maluit uniuersum imperij strepitum deponere, & in abiectum pœnitentium ire locū, quàm non esse in domo domini. Illi ipsi pœnitētes cultu squalidi, ieiunijs attenuati, lachrymis & mœrore confecti, qui tanquam mendici iacēt in limine domus dei, multo feliciores sunt, quàm qui sub Satana regnant in tentorijs impietatis. Siquidem hi, si modo uere pœnitet, licet corpore sint extra domū ecclesiæ, animo sunt intus. Quid est igitur quod tanto ardore desiderat propheta,

per Christi faciem obtestans deum: ut uel in extremo angulo, aut limine domus dei uersari liceat, & uel inter abiectissima Christi membra censeatur, extra quem nulla cuiq; est spes salutis. Sed si ad limen domus dei uel accedamus uel redeamus parata est misericordia domini, quæ subleuat infirmitatem nostrã, ut proficiamus ad perfectiora. Parata est ueritas domini, ut abundemus in omni scientia spirituali, parata est gratia domini, ditans nos spiritualibus charismatibus. Postremo parata est gloria domini, quę nos transformet in imaginem Christi. Christus ueritas est, Christus iustitia nostra est, quem si sequamur antecedentẽ, fit quod dicit Esaias: Et anteibit faciem tuam iustitia tua, & gloria domini colliget te. Misericordia condonat errorem, ueritas illuminat mentẽ ne reuoluaris in errorem, gratia instruit donis spiritus, ut cõuersus confirmes fratres tuos, & quàm plurimos ab impietate reuoces, quemadmodum ait beatus Dauid, expertus misericordiam domini magnam, ac per Nathan ad ueritatem reuocatus: Docebo iniquos uias tuas, & impij ad te conuertentur. Hoc est quod hic sentit propheta: " Quia misericordiam & ueritatẽ diligit deus, gratiam & gloriam dabit dominus. Similiter & Paulus, per domini misericordiã reuocatus à furore persequendi, & per ueritatem Euangelicã edoctus

ctus uiam domini, deniq; per gratiam sancti spiri-
tus præclaris donis locupletatus, factusq; uas & or-
ganum electũ, eò profecit ut etiam in medijs affli-
ctionibus in domino gloriaretur. Quanq; potest
hic uersiculus & aliter intelligi, ut misericordię diui-
næ sit, quod trahimur ad cognitionem ueritatis, iu-
xta uerbum Hieremiæ 31. Ideo attraxi te miserans.
Tum ut ueritas sit hominis, confitentis sua mala, &
agnoscentis gratuitam dei misericordiã. Hoc enim
sentit Psalmus 50. Ecce enim ueritatem dilexisti, in-
certa & occulta sapiẽtiæ tuę manifestasti mihi. Da-
uid quandiu celabat peccatum suum, mendax erat,
& fucum facere conabatur, nõ hominibus tantum,
sed & deo. Verũ deus ex sua misericordia per Na-
than prophetam, reuocat eum ad ueritatem con-
fessionis: declarans inutiliter celari peccatum apud
homines, quũ oculos dei nemo possit fallere. Mise-
ricordiam reuocantem & ueritatẽ confitentem, se-
quitur gratia & gloria. Peracto enim luctu pœni-
tentiæ, & ita castigatis membris, ut quẽadmodum
antea seruierant iniquitati ad iniquitatem, ita facta
templa spiritus sancti seruiant iustitiæ ad iustitiam,
fit ut glorietur ecclesia illic superabundare gratiam,
ubi abundarat peccatum, & inter angelos maior sit
gratulatio super uno peccatore reuocato quàm su-
per nonagintanouem iustis. Non est quidem ab-

furdum quod adfert Augustinus, ueritatē referens ad fidē dei in promissis. Solus enim ille uerax est, quum sit omnis homo mendax, non quod semper fallant homines, sed quod in ipsis non sit præstare, quod pollicentur, incerti an in proximū diem uicturi sint. Quandiu circunferimus hoc mortale corpusculum, multis iniurijs multisq; periculis obnoxiū, misericordia domini circumuallat nos undiq; scuti uice, ne reuoluamur in uitia, Veritas dei in promissis fulcit erigitq; mentes nostras, ut contemptis huius uitæ bonis pariter ac malis feramur ad cœlestia. Concinit huic sensui, Psalmus 35. Prætende, inquit, misericordiam tuam sciētibus te, & iusticiam tuam ijs qui recto sunt corde. Iustitia reddit cuiq; quod suum est. Quid autem reddet nobis deus, qui nulli cuiquam debet? Nihil enim habemus quod illius benignitati non oporteat acceptū ferri. At aliud est liberalitas, aliud iustitia. Verum & illud iustitiæ genus est, præstare quod gratuitò promiseris. Hac ratione deus seipsum nobis quodā modo debitorem constituit, ut licet ipsum ob merita nostra non possimus appellare, ob promissa tamen appellare possimus. Quod si nos meminerimus officij nostri, ille non recusat uocari iniustus, si minus præstet quod pollicitus est. Venite, inquit, & arguite me dicit dominus. Hanc dei iustitiam appellat Dauid, quū ait;

Vt iusti-

Vt iustificeris in sermonibus tuis, & uincas quũ iu-
dicaris. Prorogat interdum expectationẽ nostram
deus, fallit nunquam: interim qui non norunt illius
ueritatem, obmurmurant ac dubitant, quemadmo-
dum illi duo discipuli, quũ aiunt: nos sperabamus
quod esset redempturus Israhel. Quin & discipu-
los ingens habebat mœror, quod quia non crede-
bant eum resurrecturum, putarent sibi data uerba.
Quod hic ex Hebræo uertit Hieronymus, & alij
quidam, id ita discrepat ab eo quod transtulerunt
septuaginta, ut non uideatur eius generis esse uarie
tas, quæ frequenter accidit ex eo, quod eadem sen-
tentia uarijs effertur modis, aut ex ijsdẽ uerbis alius
alium sensum colligit, sed apparet scripturam He-
braicam in codicibus uariasse. Id usu uenit interdũ,
quum scriba aut interpres elementi similitudine de-
ceptus, aliud pro alio legit, aut quum diuersa litera-
rum distinctio, diuersum efficit sensum. Nam quod
ex Hebræo reddunt sic habet: Quia sol & scutum «
dominus deus, gratiam & gloriam dabit dominus. «
Quæ lectio si germana est, solem posuit pro uerita »
te, quæ est Christus, qui illuminat omnem homi-
nem uenientem in hunc mundum: scutum pro mi-
sericordia protegente credẽtes, aduersus omnes in-
sultus Satanæ. Sicuti loquitur Psalmus 31. Speran-
tes in domino misericordia circundabit. Quanquã
& Paulus

& Paulus hortatur, ut sumamus scutũ fidei. & alius psalmus dicit: Scuto circũdabit te ueritas eius, nec timebis à timore nocturno. Vis igitur tutus esse ab omni malo? Ne circumferaris omni uento doctrinæ, sed quod è scripturis diuinis tradidit nobis ecclesia catholica firma fide teneamus, quod pręcipit simplici obedientia seruemus, quod promittit, alacri spe expectemus. Simpliciter ambulantibus non deerit neq; misericordia, neq; ueritas, neq; gratia, nec ullum bonorum genus, quod ad beatitudinem pertinet. Eoq; subdit: Dominus non priuabit, siue non fraudabit bonis eos, qui ambulant in innocentia. Pro quo septuaginta uerterunt ἐν ἀκακίᾳ, quod magis sonat simplicitatem omnis expertem fraudis ac maliciæ. Columbinos animos, amat spiritus sanctus. Dabit hic gloriam syncceræ conscientiæ, in futuro dabit ineffabilem illam gloriam. Interim arrabone tam precioso contentus, expecta bona futuri seculi, spe gaudens, ut uere & ex animo dicas, cum propheta: " Domine uirtutum, beatus ho" mo qui sperat in te. Atq; hæc est compluriũ psalmorum clausula. Frequenter enim repetendum est, quod oportet semper infixũ esse mentibus nostris. Secundus psalmus ita desinit, Beati omnes qui confidunt in eo. Quartus: Quoniam tu domine singulariter in spe cõstituisti me. 26. ita: Expecta dominũ

uiriliter age,& confortetur cor tuum, & ſuſtine do/
minum.30 ita: Viriliter agite, & confortetur cor ue/
ſtrum,omnes qui ſperatis in domino.32,In nomine
ſancto eius ſperauimus.33,Non delinquent omnes
qui ſperant in eo.36, Saluabit eos qui ſperauerunt
in eo.Item 41.& 42. ad ſpem in deo figendam hor/
tant. Similiter & 63.& 130. Nec eſt iſta uulgaris ſpes
quam nobis tanto ſtudio cõmendant literæ ſacræ.
Agricola ſperat à deo lętum agrorum prouentum,
nauta proſperam nauigationem, grauida felicem
partum,ægrotus conualeſcentiam. At uir pius qui
uere ſperat,hoc eſt,ſpem omnem fixit in domino,
plena fiducia totam ſolicitudinem cõijcit in deum,
perſuaſus ſiue lęta obtigerint ſiue triſtia,ſiue mors,
ſiue uita, omnia per dei miſericordiã ceſſura in bo/
num, inſcrutabili ſua ſapientia ſic temperantis res
mortalium.Itaq; quũ beatus ſit homo domine uir/
tutum,qui fiduciam omnem in te collocauit, nec id
fieri poſsit,niſi ſit intra domum tuam eccleſiam,di/
gnare quæſo aperire oculos omnium noſtrum, ut
uidẽtes quàm ſint amabilia,quàm pulchra,quàm tran/
quilla, quàm tuta,quàm felicia tabernacula tua: rurſus
quàm his diſsimilia tabernacula impietatis, poſitis
opinionum & affectuum diſsidijs,eodem ſenſu,ea/
demq; ſententia concordes uerſemur in illa beata
ſodalitate ſanctorum omniũ, ut uere de nobis dici
m poſsit

poſsit: Ecce quàm bonum & ꝙ iucundum habita-
re fratres in unum. Nunquã autem coaleſcemus in
unum, niſi pariter ſpem noſtrã ponamus in Chri-
ſto Ieſu rege Sion ac domino noſtro, & ad illum
unum ſpectemus omnes. Vbi regnat ambitio, ubi
pecuniæ ſtudiũ, ubi peruicacia, ubi cæcus fauor, aut
odium cęcius, ut pertendamus tueri quicquid ſemel
diximus aut ſcripſimus, ubi in gratiã partium pro-
bamus quæ ſcimus eſſe improbanda, aut odio pri-
uato damnamus, & ea quæ pie dicta: denique ubi
quiſq; ad ſe ſpectat, & undique trahitur funiculus
contentionis, nõ poteſt res ad concordiã redigi. Re-
putemus quàm ſit ſtultũ ſic odiſſe mores quorun-
dam pontificum aut ſacerdotum ac monachorum,
ut ipſi fiamus illis deteriores. Deterior enim eſt qui
recedit ab eccleſiæ conſortio & in hæreſim aut in
ſchiſma demigrat, quàm qui impure uiuit ſaluis do
gmatibus. Cum hoc, perꝙ iniquũ eſt, nos ad alio-
rum uicia lynceos eſſe, ad noſtra ipſorum talpis cæ-
ciores, & in aliorũ oculis uidere feſtucam, ipſos tra-
bem in oculo circumferentes. Homines cum homi-
nibus uerſamur. Quanꝙ grauius fateor peccãt, qui
in poteſtate cõſtituti publica, nõ meminerũt officij
ſui. Tamen populi peruicacia, ſępenumero in cauſa
eſt, ut qui præſunt, alij ſint quàm eſſe cõueniret. Sic
populus Iſraheliticus pro mitiſsimo Samuele, acce-
pit ſuper-

pit ſuperbum Saulem. Placabilior erit alienis erratis, qui prius ſua inſpexerit. Præcipuũ eſt diſcordiæ ſeminarium, quod ſiniſtro tantum oculo proximorum uitia intuemur. Claudatur ille ſiniſter, & dexter uiciſsim ad eorum uirtutes aperiatur. Si uirtutũ can didi fuerimus æſtimatores, leuius offendemur uitijs. Inter fratrem ac fratrem, inter uxorem ac maritum non conſtat amicitia, niſi uiciſsim inter ſeſe ad quædam uitia cõniueant. Quomodo igitur conſtabit totius eccleſiæ cõcordia, ſi quiſq; ad alterius uirtutes luciofus, ad uitia tales habet oculos, qualia ſunt ſpecula quædam, quæ faciem oppoſitã & multo maiorem reddunt & deformiorem? Dolendum eſt tam multos eſſe monachos, qui preter ueſtitum ac frigidas ceremonias minimũ habent religionis, tam multos eſſe ſacerdotes, qui nec caſte uiuũt, nec ſacris uacant literis: nonnullos etiam abbates & epiſcopos, qui minimũ differant à prophanis principibus aut ſatrapis: ſed interim diſsimulamus quòd multi ſint inter illos, pij, ſobrij, docti, deq; Rep. benemerentes, in diuitijs pauperes, in dignitate modeſti, in potentia mites. Nec cogitamus quãto nos eſſemus ferociores, ſi tot rebus ad licẽtiam inuitaremur. Expedit igitur, ut plebs, quæ diſsimulatis ſacerdotum uirtutibus, uitia tantũ uidet exaggeratq;, ſuã inſpiciat manticam, à tergo in pectus reuolutã. Quotus

quisq; est opifex,ut ab infimis incipiam,qui in præstanda opera fidelis est,in mercede exigēda ęquus. Nec enim temere natū est illud uulgo celebre prouerbium,In sua quenq; artificē arte furem esse.Iam quod omnino genus rerū est,quod illi non corrumpant quæstus gratia? Quot modis uitiatur triticum ac farina,quot modis uinū ac ceruisia , quot modis pannus reliquaq; texta. Omitto nunc in promissis perfidiam , in commercio supercilium ac morositatem,ut propemodum cōmodius sit cum rege quopiam aut Cardinale agere,q̄ cum Latomo,qui uix habet domi unde cœnet. Qui tales sunt in seruili sordidoq; opificio,quales probabile est futuros , si ad eorum dignitatem euehantur,quorum mores ferre non possunt. Vulgus sacris initiatorum incontinentiam incesti sacrilegij ac uiolati uoti titulis exaggerant, sibi ut liberis ac solutis blandiuntur. Atqui,ne errent,nemo Christianus ad peccandum liber est, omnes religiosissimo sacramento sunt astricti , nisi forte ludū esse credunt quod in baptismo professi sunt.Si infami cognomine uocantur apostatę,qui à Benedicti aut Francisci instituto desciscunt, quanto magis eo nomine digni sunt,qui in baptismo mundi contemptum professi,toto animo seruiunt mundo, & à Christo imperatore transeūt ad Satanam. Iam adulteriū crimen, quod apud ethnicos gladio,

apud Iudæos lapidatione puniebatur, neutiq; leue est,utcunq; nūc pro ioco ducitur. Quod si quis pro pius inspiciat, inueniet fraudibus,rapinis, periurijs referta omnia. Vt ne cõmemorē interim, quantam malorū lernam,tegat umbra belli. Nihil attinet hic de magistratibus inferioribus loqui,deq; ijs qui ob nobilitatis titulū sibi uolunt licere omnia,deq; prin cipibus. Quocunq; uertas oculos heu nimiū multa est querelarum materia. Sed hæc est rerum huma narum natura, maris in morem multa secū deferre, quæ malis abesse.Mutat sæpe uitia, ponit nunquā. Quid igit' superest nisi ut se quisq; discutiat, & om nes ad Christi misericordiam confugiamus? Quæ dam uitia leuiora sunt, quàm ut expediat asperam admouere medicinam. Quędam minore religionis incõmodo dissimulantur q̃ exagitātur.Porrò quæ grauiora sunt,q̃ ut oporteat dissimulare,manū do ctam & artificem requirunt,ne nobis eueniat quod solet imperitis medicis,qui dum parum dextrè ad mouent remedia,pro morbo extinguunt hominē, aut ex leuiore malo reddūt immedicabile. Pleraq; paulatim ac per occasionem irrepsērūt, ea paulatim ac per occasionem tollenda sunt,si fieri queat absq; graui tumultu:sin minus dissimulanda, donec ipsa dies porrigat occasionē cõmodiorem. Eadē dexte ritate utendum est in dogmatibus. Quidam dum

impotenter uociferãtur, hæresis, hæresis, ad ignem, ad ignem, in peiorẽ partem interpretantes quæ dicta sunt ambigue, per calumniam deprauantes, & quæ pie dicta sunt, plurimũ fauoris conciliarunt ijs quos exitio dignos iudicabãt. Rursus qui sub Euangelij plausibili titulo moliuntur ea, quæ ex diametro pugnant cum Euangelio, uehementer adiuuerunt partes eorum quos oppressos uolebant. Itaq; dum illi nihil omnino patiuntur innouari, hi nihil sinunt relinqui, tempestas orta est pene insedabilis, & dum utrinq; nimium tenditur funiculus contentionis, fit, ut utraq; pars rupto fune in tergũ cadat. Non quod ecclesia concidat, quæ nixa saxo immobili Christo, nullis turbinibus cõcutitur, sed de quibusdam hominibus loquor, qui causam ecclesię tuentur, magno quidem zelo, non enim dicam malo, sed non secundum scientiam. Nondum eò processit hoc morbi, ut sit immedicabile. Extingui potest hoc incendiũ, si materiam igni subtrahamus. Præcipuus autem huius tumultus fons sunt impij mores hominum. Non est quod alij in alios culpã rejiciamus. Primũ hoc humani generis exemplũ est, sed ut per se prauũ, ita nobis infelix: Mulier decepit me, serpens decepit me. omnes iram domini prouocauimus, restat ut omnes ad illũ simul syncero corde conuertamur: ille ut est exorabilis, uicissim con-

uertetur ad nos, atq; hos inconditos rerum motus uertet in trãquillitatẽ, nobis eodẽ pro nostra quantulacũq; portione annitẽtibus. Quo pacto inquis, id fiet? Sit unusquisq; quod esse debet: Sint pontifices, pontifices Christi uicarij syncero corde gregis dominici curã agẽtes. Sint principes, principes diuinæ iusticiæ ministri, tanq; deo reddituri rationem, quẽ hoc magis oportet ab illis timeri, quo liberiores sunt à timore hominũ. Magistratus bona fide remp. administrẽt. Monachi perfectionẽ quã titulo profitẽtur, moribus præstent. Sacerdotes noctes ac dies meditẽtur in lege domini, quo posśint esse sal populi. Qui laici sunt, sint quod dicuntur, nõ præeant, sed reuerẽter obtemperent sacerdotibus, fideliter pareãt principum legibus, in suo quisq; opificio probet suam cõscientiam summo illi καρδιογνώστῃ. Nam beati Lucę uerbo libẽter utimur. Qui negociator est bona fide negotietur: qui molitor est, bona fide sit molitor: qui pistor est, bona fide sit pistor: qui faber est, bona fide sit faber: qui uestiarius est, bona fide sit uestiarius fiduciã habens in eo qui nõ deserit rectos corde: atq; itẽ de cęteris dicendũ est. Nemo suis uitijs hoc nomine blandiat: Ita mos est, sic nemo nõ facit. Ne circumspicias ô bone quid alij faciant, sed quid abs te fieri uelit supremus ille iudex, cuius oculos nemo fallit, ad cuius tribunal omnes

nes

nes sistendi sumus, siue reges, siue inopes erimus co loni. Ibi nō ualebit hæc tergiuersatio: Ita mos est, sic nemo non facit. Interim ponatur ambitio, & pertinax uincendi studium, facessant fauores cum priuatis odijs, cōsilescat dementis rixæ surda uociferatio, ita demū elucescet ueritas illa pacifica. Accedat illa συγκατάβασις, ut utraq; pars alteri sese nonnihil accōmodet, sine qua nulla cōstat cōcordia. Sed hactenus obsecundetur, ut ne moueātur τὰ ἀκίνητα, & hactenus feratur hominum infirmitas, ut paulatim inuitētur ad perfectiora. Illud autem omnibus penitus infixum esse oportet, nec tutum esse, nec ad fouendam concordiā utile, temere desciscere ab ijs quę maiorum autoritate tradita sunt, quæq; longo seculorū usu cōsensuq; cōfirmata. Nec quicq; omnino nouandum est, nisi huc aut cogat necessitas, aut insignis inuitet utilitas. De libero arbitrio, spinosa est uerius quàm frugifera disputatio. Et si quid de hoc quærendum est, in Theologicis diatribis sobrie discutiatur. Interim inter nos illud cōuenire satis est, hominē ex suis uiribus nihil posse, & si quid ulla in re potest totum eius deberi gratiæ, cuius mu nere sumus quicquid sumus, ut in omnibus agnoscamus imbecillitatem nostram & glorificemus do mini misericordiam. Conueniat inter nos fidei plurimum esse tribuendū, modo fateamur & hoc esse peculia-

peculiare ſpiritus ſancti donum, idq́ multo latius patere quàm uulgus hominũ credit, nec omnibus adeſſe qui dicunt, Credo Chriſtũ pro me paſſum eſſe. Concedamus fide iuſtificari, hoc eſt, purificari corda credentium, modo fateamur ad conſequendam ſalutem neceſſaria charitatis opera. Neq; enim uera fides poteſt eſſe ocioſa, quũ ſit fons & ſeminarium omnium bonorũ operum. Quin potius diſtinguamus iuſtitiam repurgantẽ mentis noſtrę domicilium, quam recte dixeris innocentiã, & iuſtitiam ornantem ac locupletantẽ eam bonis operibus. Deus proprie nulli debitor eſt, niſi forſitan ex gratuito promiſſo, quanquàm & hoc ipſum ut præſtemus promiſsi conditionem illius eſt munificentiæ: non tamen reijciẽdum eſt mercedis aut meriti uocabulũ, quod deus quæ in nobis, aut per nos operatur pro ſua bonitate acceptat ac penſat. De uerbis nulla ſit digladiatio, modo de re cõueniat, nec interim ingerantur auribus imperitæ multitudinis illa παράδοξα: Nihil refert qualia ſint noſtra opera, tantũ habeto fidem & ſeruaberis: Et homo quicquid agit nihil aliud quàm peccat: quæ ut in aliquo ſenſu uera ſint, tamen ab imperitis aliò rapiũtur quàm expedit. Quemadmodum & illę uoces, Chriſtus pro noſtris peccatis dependit. An ille pro nobis mortuus eſt, ut nos uiuamus in peccatis: an potius ut ſemel illius ſan-

guine loti, abstineamus ab omnib. inquinamentis. Mortuus est & resurrexit, ut ipsum imitantes, moriamur peccatis, & in uitę nouitatẽ resurgamus. pro nobis crucẽ gestauit, sed idem clamat: Qui nõ tollit crucem suam quotidie, non est me dignus. Cæterũ qui dominũ suis sceleribus quotidie, quod in ipsis est crucifigunt, ijs mors illius adeo nihil profutura est, ut cessura sit in grauem supplicij accessionẽ. Pij cuiusdam affectus est credere, preces ac bona opera uiuentiũ prodesse defunctis, præsertim si hæc illi dum uiuerent facienda curarũt. Tantũ admoneantur, qui funebres pompas ac missas gloriæ causa instituunt, perdere mercedem suã: ac certius esse lucrum, si quod morientes legant, uiui ac sani in pios usus erogent. At quibus hoc nondũ persuasum est, ne obstrepant aliorũ simplicitati, sed ipsi tanto benignius subleuent pauperũ inopiã, tantoq; feruentius incumbãt bonis operibus, quo minus credunt defunctos, uiuorũ benefactis iuuari. Religiosi item affectus est, credere sanctos ac sanctas quos deus adhuc mortali corpore grauatos tanti fecit, ut ad illorum preces, dæmones expulerit, mortuos ad uitam reuocarit, nũc quoq; nõnihil apud eum posse. At quibus diuersa sedit opinio, pura mente, synceraq; fide inuocẽt patrem, filium & spiritũ sanctum, ne obturbent odiose ijs, qui citra superstitionẽ implorant

plorant diuorum suffragia. Superstitio quam fateor in inuocatione cultuq́ diuorũ esse plurimã, coarguenda est, pius ac simplex affectus interdũ tolerandus est, etiam si sit cum aliquo coniunctus errore. Vt nostra uota nõ sentiãt diui, sentit tamen Christus qui & amat simplices animos, si minus per sanctos, certe pro sanctis dabit nobis quæ petimus. Qui sæuierunt in Diuorum imagines, non prorsus abs re cõcitati sunt ad eum zelum, licet immodicum mea quidem sententia. Nam horribile crimen est, Idololatria, hoc est, simulachrorũ cultus: qui tametsi iam olim sublatus est è moribus hominũ, tamen periculũ est, ne technis dæmonũ eodem reuoluantur incauti. Sed quum statuaria & pictura olim inter liberales artes habita sit tacita poesis, plus interdum repręsentans affectibus hominum quàm homo quamuis facundus posſit uerbis exprimere, & Plato agnoscens poesim plurimũ habere momenti ad Remp. bene secúsue instituendam, nõ omnes poetas submouerit ex illa quam fingit ciuitate, sed Homerum tantum aut Homeri similem, qui dijs, ac deorum filijs attribuit adulteria, puerorum amores, furta, mendacia, impotentes iras, disſidia aliaq́ uitia, quæ nemo bonus Reip. gubernator ferret in suis ciuibus, aut frugi paterfamilias in uxore, liberis aut famulis: corrigendum erat, quod per imagines

irrepſerat ſuperſtitionis, utilitas erat ſeruanda. Vtinam omnes omnium ædium parietes haberent uitam Ieſu Chriſti decenter expreſſam. In templis autem quemadmodum in Aphricano concilio decretum fuit, ne quid recitaretur præter ſcripturas canonicas, ita cõueniret nullam eſſe picturam, niſi cuius argumentum in canonicis ſcripturis cõtineretur. In periſtylijs, porticibus & ambulachris poſſent & alia pingi ex humanis hiſtorijs deſumpta, modo facerent ad bonos mores. Stultas uero aut obſcœnas aut ſeditioſas tabulas oportuit nõ ſolum è templis uerumetiã ex omni ciuitate ſublatas eſſe. Et quemadmodum blaſphemiæ genus eſt, ſacras literas ad ineptos ac prophanos detorquere iocos, ita graui pœna digni ſunt, qui dum pingunt canonicarũ ſcripturarum argumenta, de ſuo capite miſcent ridicula quędã, ac ſanctis indigna. Si libet ineptire, à Philoſtrato potius petant argumenta. Quanquam ſunt & in ethnicorũ annalibus multa argumenta, quę idiotarum oculis utiliter exponi poſſent. Ergo cui perſuaſum eſt, diuorũ imaginibus, quoniam nõ ſentiunt, nihil habendum honoris, fruãtur ſuo ſenſu: ne tamen obſtrepãt ĳs, qui citra ſuperſtitionem ſic uenerantur imagines eorũ amore quos repræſentant, quemadmodum noua nupta ſponſi abſentis amore exoſculatur anulũ aut ſtrophium ab illo relictũ

aut

aut missum. Hic affectus deo non potest ingratus esse, qui nō ē superstitione, sed ab abundantia quadam amoris proficiscitur. Idem sentiendum est de ijs, qui simili affectu exosculantur ossa aliásue reliquias sanctorum. In his Paulus opinor cōcederet, ut in suo quisqꝫ sensu acquiescat. Noui Theologū, qui cum uideret quendam per cœmiteriū euntem, nam erat iter publicū, nō aperire caput ad signum crucifixi, haud quidē studio, sed intentum fabulis comitum, quibuscum deambulauerat, miro zelo dixit ad suos confabulones, ausim iurare illū esse Luteranum. Illud profecto nō recte: quemadmodum altera pars peccat, odiose obstrepens, nō superstitioni, sed simplici religiosoqꝫ affectui nōnihil tribuentium imaginibus. Illud citra noxam omnibus potest inculcari, diuos ac diuas optime coli imitando uitam illorum. Itidem quibus nondum persuasum est horum temporū sacramentalem confessionem, fuisse ab ipso Christo institutā, seruent eam ut rem salutarem multisqꝫ cōmendabilem utilitatibus, ac multorum seculorum usu cōprobatam. Vt autem illa tum tutior sit, tum minus grauis, magna ex parte in nobis sitū est. Videlicet si deligamus integrū, eruditum, ac silentij tenacem sacerdotem, nec cum ambiguis ac perplexis sermonibus remoremur, ut percontando cogatur uelut expiscari crimina, sed

simpliciter tanquam coram deo aperiamus ea dun taxat,quæ certo sunt letalia uulnera. Quod genus sunt,adulterium,homicidiũ,furtum, ebrietas enormis ac uoluntaria,obtrectatio maliciosa, quod homicidij aut ueneficij genus est,periurium, fraus,rapina,aliaq́ꝫ huius generis seu facto perpetrata, seu certo animi proposito destinata. quibus enim nihil defuit pręter occasionem,iam perpetrarũt. Absit autem repetendi confessionem superstitio, absit anxietas enumerandi cõmissa & circumstantias,aut totam iterandi cõfessionẽ apud alium sacerdotem, si quod crimen in priore fugit. Præcipua cura sit, ut quod admissum est detestemur, & in pristinum remigremus affectum. Illud omnium caput est,sic instituere uitam, ut non incidamus in ullũ crimen letale. Id qui potest,liber est ab onere confitendi. Leuiores culpas uitare uix cuiq́ꝫ concessum est, in hac uita: at non difficile est auxiliante deo, uitare crimina ei qui semel sit radicatus in charitate dei ac proximi. Hoc igitur fundamentum ante omnia iaciendum ac stabiliendũ est in animis nostris. Quod si accidat in crimen prolabi, non est necesse protinus ad sacerdotem currere, sed ad deum ilico confugiendum est. Cum illo statim redeundũ in gratiam, ut sacerdoti quoq́ꝫ confitearis expectanda est temporis oportunitas. Consultum tamen est culpas de

quibus dubitas, criminales sint necne, sacerdoti quũ oportunum fuerit referare. Idem dico de factis, de quibus ambigis, utrum legitima sint an non. Complures enim perplexi casus incidũt in uita mortalium, ueluti de usura, de matrimonio, de restituẽdo, de uotis. Qui credũt eam ut nunc est à Christo institutam, tanto obseruent religiosius, sinantq; alios in suo sensu acquiescere, donec sacrosancta synodus aliquid expresius de hoc pronunciarit. Hoc pacto fiet, ut nec scindatur omnino Christiana concordia, nec mores infirmorum in omnem licentiam proruant. In missam si quid superstitionis, aut sordium irrepsit, æquum est corrigere. Ipsam missam quur usq; adeo execremur nõ uideo. Constat psalmodia, qui dicitur introitus, doxologia, precatione, sacris canticis, recitatione uerborũ propheticorum aut Apostolicorum, quam uocãt epistolam, recitatione Euangelij, professione fidei catholicæ, gratiarum actione, quam appellant Eucharistiam, ac religiosa commemoratione mortis Dominicæ, rursus precationibus, inter quas est precatio Dominica: dein sequitur pacis Christianæ Symbolum, mox communio, rursus sacrum canticum, & precatio. Postremo loco sacerdos totum populũ uelut in suam tutelam receptũ, deo benedictione tradit atq; commendat, ut perseuerent in affectu pietatis, mutuaq;

charitate. Quid in his non pium ac uenerandum? Quos offendit sordida turba conductitiorũ sacrificulorum, submoueant indignos, dignos retineant. Quibus nõ placent prosæ, præsertim indoctæ, licet eas prætermittere. Neq; enim Romana ecclesia ullas nouit prosas. Similiter & cantionẽ quã nunc in nõnullis templis canunt, post consecratũ corpus & sanguinẽ Dominicũ, pro pace aut cõtra pestilentiã, aut pro felici prouentu frugũ, sine religionis detrimento liceret omittere. Id enim omnino præter ueterem morem inductũ est. Nam id temporis olim populus non cursitabat ad uidendũ id quod sacerdos ostendit, sed prostratus humi corporibus, animis in cœlũ erectis gratias agebat Christo redemptori, qui nos suo sanguine lauit, sua morte redemit. Nihil porrò tale nouit ecclesia Romana. In sacello pontificis, non est nisi unicũ altare, & unicũ sacrum. Quin & hodie in multis ecclesijs Romanã imitantibus, nõ licet priuatim sacrificare duntaxat id temporis, quũ summũ peragitur sacrum. Illorũ insolentia est arguenda, qui cum summi sacrificij tempore ambularint nugantes de rebus friuolis, propriũ requirunt sacerdotẽ, qui ipsis proprie sacrificet: aut in uespertino cultu, quẽuis obuium arripiunt sacerdotem, qui ipsis separatim dicat uespertinas laudes, etiã si iam suas absoluit: qui si recuset, sic cõmouen-

tur

tur,ut periculũ ſit ne illi pugnos in faciem ingerant. Adeo quod publicũ eſt contemnitur, & quiſqꝫ priuata quærit. Si nõ placet in templis illud modulatę muſicæ genus, & organorũ cantus, poſſunt citra pietatis iacturam omitti: ſi placet, curandum eſt ut illa quoque muſica ſit digna templo dei. Iam & illud nõ recte fit in quibuſdã eccleſijs, ut ob muſicorum aut organorũ concentũ omittantur aut decurtentur ea quæ ſunt præcipua. Hora prope conſumitur in proſa, ac decurtatur Symbolum fidei, & omittitur precatio Dominica. Nec minimum temporis abſumunt illæ uocũ caudæ, ad ſingulos uerſus in longũ productæ. Atqui præſtabat cultũ ſolennẽ, nullis ſuperuacaneis uerti in tædiũ. Ad ſuperſtitionem uergunt tot peculiaria miſſarũ argumẽta, miſſa de ſpinea corona, miſſa de tribus clauis, miſſa de præputio Chriſti, miſſa pro nauigantibus, pedeſtri aut equeſtri itinere peregrinantibus, pro ſterilibus, pro grauidis, pro parturiẽtibus, pro febri quartana aut tertiana laborantibus. Hæc & huius generis multa facile poſſent uel tolerari uel corrigi. Nec erat neceſſe ut miſſam tot ſeculis receptã, quaſi rem peſtilentem & impiã exigeremus. Iam quæ quidã tradiderunt de qualificatione, de merito principali & ſecundario, de opere operante & operato, poterant inter humanas opiniones ſeponi, donec ſuper his

quoq; synodus pronunciaret, aut suo quenq; arbitrio relinqueret. Sacrificij atq; immolationis uocabulum ueteres sacri doctores nõ horruerũt. Christus semel mortuus nõ moritur iterũ, fateor, sed unicum illud sacrificium mysticis ritibus quotidie quasi renouat, dum ex illo fonte inexhausto nobis nouam subinde gratiã elicimus. Immolamus hostiam pro uiuis ac defunctis, dum pro illis patrẽ per filij mortẽ obtestamur. Postremo quũ omnis precatio, laus & gratiarũ actio recte dicatur sacrificiũ, maxime nomen hoc cõuenit in missam, hęc omnia sacratius continentẽ. Sunt qui requirant in missa cõmunionem. Sic fateor fuit à Christo institutũ, & olim ita cõsueuit obseruari. Verũ id quo minus fiat, haud stat per sacerdotes, sed per laicos, in quibus heu nimiũ refrixit charitas. Cœlestis ille cibus non est obtrudendus inuitis, aut nauseantibus, auide petentibus nõ negabitur. Nunc quæ posit esse cõmunio quũ quibusdã in locis templa ferè sint uacua cõmunionis tempore. Quidã aspersi mox abeunt domũ, & ante introitũ faciũt exitũ. Alij post auditũ & non intellectũ Euangeliũ abeunt. Atqui posteaq̃ sacerdos dixit, sursum corda, & gratias agamus, tum pręcipuæ populi partes erant, quãdo tacente sacerdote quisq; cum deo loquitur. Atq; interim illi fabulantur in foro, aut potant in popina. Quanq̃ & hi uerecundius

recundius faciunt ijs qui toto sacro nugãtur in templis. Deniq; tametsi inter sacrificantẽ & asſiſtentes nõ eſt ſignorũ Sacramentaliũ communio, quæ nec olim inter omnes fuit, eſt tamen sacrę doctrinæ, pię exhortationis, precationis, laudis & gratiarũ actionis cõmunio. Cõmune eſt igit͛ quod uiuificat, illud cõmune nõ eſt q̃d ſine illis nihil prodeſt. Sed obijcitur ſcrupulus de adorãdo. Si in Euchariſtia totus eſt Chriſtus, quur nõ eſt adorãdus? Quanq; Chriſtus in eo ſacramento eſt, ſub ratione cibi ac potus, ut ſumma cum animi puritate ſumatur, nõ ut oſtentetur, aut in ludis publicisq; pompis circumferatur, aut in equo circum arua uehatur. Id nequaq; eſt ueteris exempli, ſed in hoc multitudinis affectui plus ſatis indultũ eſt. Quidam ſibi ualde pij uidentur, ſi quoties ſacerdos ſinit uideri corpus domini undiq; accurrant ac è proximo defixis oculis intueantur. Quanto religioſius erat cũ Publicano procul à cancellis abſtinere, & corpore humi fuſo, mente adorare crucifixũ. Nullus eſt tam ſtolidus, ut humanam Chriſti naturã adoret pro diuina, aut ut panẽ & uinum adoret pro Chriſto. Quoniã autẽ nemo certus eſt, an ſacerdos uerè cõſecrauerit, præter ipſum unũ, nullus adorat ibi Chriſtũ, niſi ſub tacita conditione, & tamen id quod in Chriſto proprie adoratur nuſq; non adeſt. Adde huc quod nullũ ſit ſacra

mentum tam humile cui nõ aſsiſtamus nudis capi-
tibus quũ adminiſtratur, uelut in baptiſmo, in con-
firmatione puerorũ: quid ſentiunt igitur, qui putãt
idololatriã eſſe, ſi huic ſacramẽto caput aperiãt, eti-
amſi Chriſti corpus & ſanguis tantũ ibi ſint in ſacro
ſigno. Quot porrò uidemus Sacramentariorũ for-
mas? Quoties ipſi ſuã mutarunt ſententiã, quoties
alienã reiecerũt? Nam & nuper exortus eſt, qui tam
impiã de hoc ſacramẽto ſententiã cõmentus eſt, ut
totũ ſuſtulerit ſacramentũ. Neq; enim ſacramentũ
dici meretur, quod nullo externo ſigno, ſed tantum
animi cogitatione peragitur. Hæc qui faciũt, utrum
ſibi uidẽtur talis ludere, an de grauiſsimis rebus di-
ſputare? Quod ſi ambigunt, ut ipſa declarat res,
quãto ſatius erat in eo perſeuerare, quod nobis tra-
diderat eccleſia catholica? Tradidit autẽ ibi uerum
eſſe corpus & ſanguinem domini, haud dubie quin
uiuũ. Quod ſi credimus in ſepulchro diuinã naturã
non fuiſſe ſeparatam ab exanimi corpore domini,
quanto credibilius eſt eam à uiuo corpore non eſſe
ſeparatã in ſacramẽto? Itaq; ſi in hoc cõcordes eſſẽ-
mus, cætera quæ diſquirũtur, quomodo ſit ibi cor-
pus & ſanguis domini, ſub panis ſubſtantia, an ſub
ſpeciebus panis an uini, & quid accidat ſumpto cor-
pori, & ſi qua ſunt his ſimilia, poterant in ſynodo
definiri. Nũc dum quiſq; de re tãta quod libet com

minifcitur

miniſcitur, nónne illud unicũ piarum mentiũ ſolatiũ ac deliciũ, quodãmodo in nauſeam uertimus? Turbã feſtorũ dierum, quos uel epiſcopi multitudinis affectibus indulgentes induxerũt, uel Romani pontifices cauſis nõ neceſſarijs inſtituerũt, ipſi facile patientur abrogari, quod genus ſunt feſtũ Conceptionis & natiuitatis uirginis matris, item feſtum præſentationis in templo. Et haud ſcio an expediret nullũ omnino feſtũ ſolenne indici, niſi cuius argumentũ extet in ſacris literis. Diem dominicũ ſemper excipio. Facile patiẽtur eſſe feſta pauciora, modo ea quæ ſuperſunt, maiore religione celebrentur. Non eſt omnino prophanus dies, quo licitò labore citraq́ fraudẽ paratur, quod uxorẽ alat ac liberos aut proximi ſubleuet inopiam. Feſta quæ ſodalitates ſibi priuata cõſtituunt autoritate, unà cum ipſis ſodalitatibus à magiſtratu tollẽda ſunt. Nihil enim aliud ſunt quàm Comi & Bacchi cõuenticula. Delectũ ciborũ ac ieiunia nõ indixit eccleſia niſi ad ſanitatẽ corporis & animi. Itaq; qui piſciũ eſu periclitantur aut ieiunio & ualetudinẽ corporis & animi uigorẽ lædi ſentiunt, hos nequaquàm obligat eccleſiæ cõſtitutio. Qui uero ſentiũt ſe ex abſtinẽtia carniũ & ieiunio & corpore & animo melius habere, quæ rogo cõtumacia eſt, uelut in odium eccleſiæ hoc reijcere, quod tantã adfert utilitatẽ? Hic igitur nullus alium

dijudicet,uescens nõ insultet abstinẽtibus, abstinẽ tes nõ condemnent uescentes,etiam si causa non sit euidens.Suo domino stant aut cadũt. Idem sentio de cæteris episcoporum cõstitutionibus,quæ si piæ sunt, si utiles,si ęquæ,ob hoc ipsum seruandæ sunt, quod tales sunt:& si displicet legis uocabulũ,amplectamur eas tanquam salubria cõsilia. Si seruus de lapide emptus dat tibi consiliũ utile,auscultas & obtemperas,nõ quia seruus dedit, sed quia est in rem tuã. Et nos eorũ consilia reijcimus,qui publica dignitate præminẽt,quique nobis patrũ ac doctorũ loco sunt? Hæc eò spectant,nõ ut quæ dicimus pro certis haberi uelimus aut pręeamus ecclesię quid sit statuendum,sed ut interim dum apparatur synodus, ipsi dissensionũ causas omnes quantũ in nobis est, amputemus,nihil per uim ac tumultũ agamus,neque cuique hoc faciamus, quod si nobis fieret,cœlũ ac terrã ac maria inclamaremus,neque quenquam ad nouã religionem à qua abhorret, perpellamus. Æquissimũ enim est,ut qui sibi religiõis causa uim fieri nolũt,ab alijs eam abstineant:pręsertim quũ hic quoque melior sit causa,tam longi pręscriptione temporis sese tuentium.Hæc admonitio ad utrãque partẽ attinet: si moderata συγκατάβασις pręmolliat dissidiorum paroxysmũ, fiet ut synodi medicina felicius operetur ad concordiã.Sic enim medici priusquam porrigãt ua

lidum pharmacũ; leuibus quibusdã ac blandis po-
tiunculis, Sirupos illi uocãt, præparãt corpora. Hoc
exemplũ utinã omnes imitemur. At uereor ne sint,
qui uel ob inopiã iudicij, uel ut ipsi sint in tuto, pro-
perent sic exulcerare omnia, ut frustra coeat syno-
dus. Quis autem malus genius effascinauit infelices
anabaptistas? Nã audio hos errore falli, magis q̃
incitari malitia, ut ad istum modũ in propriũ ruant
exitium. Non sufficit illis baptismus, qui mille qua-
dringentis annis suffecit ecclesię catholicę? Nã tem-
poribus Augustini tam uetus erat cõsuetudo tinge-
re infantes, ut huius exempli autor ignoraretur, ad-
modumq; probabile esset, ab ipsis Apostolis fuisse
inductũ. Quanq̃ enim nõ est expressum in sacris li-
bris, q, Apostoli baptizarint infantes, tamen ex his
sumitur nõ leuis coniectura. Paulus enim fatetur se
baptizasse tres familias, Crispi, Caij, & Stephanæ. 1. Cor. 1
Et apud Philippenses noctu baptizauit carcerariũ Act. 16
cum uniuersa familia. Et Petrus in Actis 10 baptiza-
uit Cornelij nõ solũ familiã, sed etiam cognatos ac
necessarios, quos ille sub aduentũ Petri cõuocarat.
In his familijs probabile est fuisse nõnullos infan-
tes aut pueros. Christus ait: Date Cæsari quæ sunt
Cæsaris. Et Apostolorũ principes Petrus ac Paulus
diligenter admonẽt, ut Christiani ciues obtempe-
rent regibus ac præfectis licet idololatris. Volũt ser-

 uum

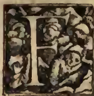
uum baptizatū fidelius etiā seruire hero suo, q̃ᵖ antea fecerat, & isti grauant̃ parere principibus eodē lauacro tinctis, eandē professis religionē? Dicūtur exigere à suis rerū omniū cōmunitatē. At ista quidem fuit aliquādiu temporibus Apostolorū in primordijs ecclesiæ nascentis, ne tum quidē inter omnes Christianos. Nam latius propagato Euāgelio nō potuit seruari cōmunitas, exitura uidelicet in seditionem. Hoc ad concordiā est accōmodatius, ut rerum proprietas ac dispensandi ius sit penes legitimos dominos, charitas uero faciat usum cōmunē. Nunc audimus apud Bohemos exoriri nouū Iudęorum genus, Sabbatarios appellāt, qui tāta superstitione seruant Sabbatū, ut si quid eo die inciderit in oculum, nolint eximere, quasi nō sufficiat eis pro Sabbato dies Dominicus, qui Apostolis etiā erat sacer, aut quasi Christus nō satis expresserit quantum tribuendū sit Sabbato. Beatus Paulus anathema minatur Angelo, qui uel cœlitus adferret aliud Euangeliū q̃ᵖ ipse tradiderat. Nūc multorū animos adeo cōspicimus uacillantes, ut si uel obscurissimus homuncio proferat nouū dogma, licet absurdū, inueniat discipulos. Vnde tanta uacillatio in animis Germanorū, qui semper cæteris nationibus fortitudinis & cōstantiæ laude præcelluerūt? Quid nobis felicius, si positis dissidijs cōcordes uersemur in do-

mo domini? Agit hoc ſummo ſtudio Carolus Cę-
ſar, agit idem Romanorũ, Hungariæ, Bohemiæq́
rex Ferdinandus, princeps ſingulari pietate prædi-
tus. Nec Chriſtianiſsimus Gallorũ rex in hoc nego
tio ſuo cognomini nõ eſt reſponſurus. Nec Anglo-
rum rex obliuiſcetur, ſe nõ ita pridẽ, defenſoris fidei
catholicæ ſpecioſum meruiſſe titulũ. Qui Clemen-
tis pontificis ingeniũ propius norũt, pollicentur illũ
ad æquiſsimas cõditiones deſcenſurũ, modo ſarcia-
tur eccleſiæ pax. Nec defutura eſt eruditorum Car-
dinaliũ æquitas. Res auſpice Chriſto feliciter ceſſu-
ra eſt, ſi cęteri quoq; principes ac ciuitates huc inten
dant animũ. Iam nimiũ diu rixis indultũ eſt, uel de-
laſſati quæramus cõcordiam. Si domini lenitas nos
prouocat ad licentiam, quę ad pœnitentiã debebat
inuitare, uerendũ eſt ne furor fiat læſa ſæpius pati-
entia, & quod de Iudæis ſcripſit Paulus, pueniat in
nos ira dei in finem. Ne regũ quidẽ manſuetudine
abuti cõſultũ eſt. Non ignorãt illi uires ſuas, ſed pro
ſua clemẽtia, molliorib. ſi fieri poſsit remedijs huic
malo mederi malũt q̃ cauterijs aut ſectiõibus. For-
taſſe nos credimus dormitare Cæſarem. at is planè
uigilat in hoc negotio. lentior eſt, ſicut oportet prin
cipem ſumma potentia præditũ nõ eſſe præcipitem
in rebus gerẽdis, ſed tamen ille tandẽ perficit, quic-
quid animo deſtinauit ſemel. Regis Ferdinandi bo

nitas & animus planè philoſophicus, qualẽ in prin-
cipe requirit Plato, nõ meretur cõtemptũ, ſed abun-
dantiorem reuerentiã, ac religioſiorẽ obedientiam.
Nunq̃ habuere felicem exitũ auſus Cyclopici, &
incõſulta temeritas: Sed ut ueriſsime dixit ille uates
acutiſsimus, Vis conſilij expers mole ruit ſua, Vim
temperatam dij quoq; prouehũt In maius. Ergò ſi
moderatis conſilijs, affectibusq́; ſedatis incubueri-
mus ad ſarciendã eccleſiæ cõcordiã, fiet quod uati-
32 cinatur Eſaias: Et ſedebit populus meus in pulchri-
tudine pacis, & in tabernaculis fiduciæ, & in requie
opulenta: iamq́; ſimul omnes uno ore nobis inui-
cem gratulantes dicemus, Quàm amabilia taberna-
cula tua domine uirtutum.

FINIS

CLARISS. DOCTISSIMOQVE VIRO D.
DES. ERASMO ROT. Domino in maio-
ribus obſeruando, Iulius Pflug S. D.

FACIT charitas in quã infixus ſum, ec-
cleſiæ, ut q̃uis ipſe illi præſidiũ afferre
haud poſsim, de omni tamẽ ſtatu eius
cogitare nõ deſinam: ex quo certe ipſo
uberẽ capio fructũ, ſiue in mentẽ uenit mihi quod
cõſoletur, ſiue quod terreat. In quorũ ego cogitatio-
ne ita uerſor, ut altero animus meus recreet', altero

uero

uero muniatur contra casus impendentes. Malum enim cum aduenit diu ante prouisum, leuius esse solet. Accedit eodē singulare quoddā officij uinculū. Nam cum publicū in ecclesia munus sustineam, & si ad eam constituendā facultas mihi nō suppetit, uoluntate tamen mihi eò est incumbendū. Itaq; quū aliam officij tribuendi rationē inire nequeam, facile adducor, ut tuam tuiq; similium, qui & doctrina & autoritate florent maxime, fidem implorem. Hæc eò ad te scripsi, ut ad causam, quæ mihi cum omnibus bonis cōmunis est, intelligas priuatū etiā officium accedere, ut si nimius fuerim in urgendo des ueniam mihi, quū me illò affectio haud iniusta rapuerit. De statu autē religionis est omnino ut scripsisti, id enim re ipsa experior. Nec mihi hoc tempore facile occurrit quod animū leuet ęgritudine: cum præsertim scelerū eorum, ob quę plagas illas, & eas quidē iustas deus nobis infligit, nullū faciamus finem. Quod autē cogitas rudem sumere, istud tibi profecto per eum, qui tribuit ut posses hominū generi præclarā operā nauare, nunq licebit: & eo quidem minus, quod ut extrema cygnorū uox consueuit esse suauissima, ita sanctissimæ esse solent uoces extremæ optimi cuiusq;, qui eas ædit unà prope cū spiritu extremo. Et si igitur habes, quo repudies typographorum postulata, nō tamen reperies, quem

admodũ ei, qui iure quodã suo imperare poterit, sa tis facias, nisi parcas. Sed quid ago? Ita tecum quo/ dammodo loquor, quasi senectus tua nõ & opero/ sa sit, & planè talis, ut eam nobis diuturnã fore spe/ rem. Quin animũ ad ea, quæ tu nobis præclara pa/ rere nõ desinis, cõferens, intellige haud obscure ijs, quæ à te optimus quisq; desiderat, nõ modo nõ or/ bari senectutẽ tuã, sed etiã augeri. Vigent enim in te omnia ea, quibus rei Christianę prodesse posis, & haud scio an magis etiã, q̃ in ætate florẽte. Quæ quidem res spem ostendit fore, ut in quã ecclesiam multa tua officia extant, de ea diu bene mereri pos/ sis. Atq; hæc quidẽ amantissimis literis tuis prouo catus scribenda putaui, nõ ut te ista ætate atq; auto/ ritate uirũ ipse homo iuuenis atq; rudis monerem, sed ut in quẽ me duceres sermonẽ sequerer. In quo ipso dum breuitatẽ uito, uerbosior & ineptior ne/ scio quo pacto fui, q̃ deceret. Venio nũc ad Iulium Camillũ & Augustinũ Eugubinum: quorũ alterum cum Venetijs essem de facie noui tantũ, cum altero uero cõgressus & locutus sum sępe, qui me ea re de/ uinciebat sibi, quod mihi quotiescunq; uellem face ret potestatẽ introeundi bibliothecã Antoninam. Amphitheatrũ Camilli si eam nobis utilitatẽ affer/ re posset, quã pollicetur, libenter me facerem unũ è spectatoribus in eo. Ac si apud te disceptantẽ cau/

sam dicit eloquentia, iam uicit. Nam (si te bene noui) cōtra eam nunq̄ tu statues, cuius beneficio tantus es, ut uiuas in oculis omniū ferè gentiū. Itaq; nihil attinuit Camillū eā ad pedes tuos abijcere. Sed illi potius placandi fuerūt, qui negāt cum eloquentia cognitionē rerum coniungi posse, quasi uero inquinate loqui sit sapere. Iam uero tuā ad Eugubinū epistolā, iamdudū legi. in qua tu illū amanter sanè; & singulari cum grauitate mones: Qui utinā obtemperasset tibi. Nam sic ferè fit, ut quā quisq; uoluptatem maledicēdo capit, eam male audiēdo amittat. Qua in re euentus cū ipsa iustitiæ æquabilitate bellissime cōgruit. Quo magis miror quid homini uenerit in mentē cunctā nationē nostrā tanta cōtumelia afficere. Quod si te optima monentē audire noluisset, suā tamē ipsius rationē si adhibuisset in consilium, uirus illud in nos tam turpiter non euomuisset. Sunt certe in singulis nationibus qui sub figura hominū immanitatē gerūt belluarū. Sunt item, qui cum ingenio, tum uero etiam uirtute excellūt. Hoc qui negat, næ is aut rudis est in cognitione rerū humanarum, aut planè impudens. Qui igitur uniuersæ alicui nationi in opprobrijs obijcit, quæ sunt certorum ciuiū labes, qua id tandem fronte facit? Cur nō potius laudat ob certorū ciuiū uirtutes? id quod cum officio boni uiri multo est cōiunctius. Nónne

qui ita reprehendit, idem sentit se patriã quoq; suam, cum in eodẽ uel simili sit crimine, premere & tacita quasi sententia sua damnare? Sed quid si non tam uitia exprobrat, q̃ uirtutes in finitima uitia detorquet? Vt cum animi altitudo hominũ nostrorũ atq; uirtus, quæ in periculis cõtemnendis lucere solet, feritati tribuitur. Quod si quis Germanorũ, quibus ingenia Eugubinus adimit, uellet in hoc genere ingeniosus esse, nónne quæ multo uel præstantiss. sunt, ea ad speciẽ turpem facile orationis ui cõuertere posset? Nulla enim uirtus est, cui nõ uitiũ aliquod sit finitimũ. Quo facilius id quod honestũ est atq; bonũ dicendo eò potest traduci, ut malũ esse uideatur. Recte igitur tu, qui prudentiã Eugubini requiris, cum præsertim multi sint nostrorũ hominum si cõmoueãt sese, sentiat ille Germanis neq; ingenia, neq; facultatẽ orationis, neq; maximarũ rerũ scientiam deesse. Quamq̃ res ipsa pro hominibus nostris loquit' etiamsi nullũ faciãt uerbũ: Quod multa iam extant signa, eaq; illustria, nõ solũ ingenij illorum, sed etiã eximiæ doctrinæ. Adde quod ipsum Eugubini institutũ, ei acerbitatẽ istam exprobrare uidetur. Quid enim ab officio hominis Christiani, sacerdotis, & Theologi alienius esse potest, q̃ in eo quo se profitetur religionẽ defendere, tantũ acerbitatis effundere, & cõtra, q̃ lex mutui amoris sancit,

multos

multos bonos uiros de se nihil tale merētes tam insigni iniuria afficere? Sed de his Eugubinus ipse uiderit, ego quod ad me attinet, mallem illū isto maledicendi genere supersedisse. Faueo enim hominis honori. Quod si fecisset maiorē proculdubio fructum industriæ suæ cepisset, nec eam, ad quā se excitauit bene audiēdi rationē, ipse in dubiū uocasset. De Guilhelmo Budęo quæ scripsisti, ea me singulari affecerūt uoluptate. Ille enim ita se gerit, & ea nobis affert, ut mihi uideatur natus esse ad lucē rectis studijs inferendā. Lætor igitur uirū illū in eo etiam nunc cursu esse, quē iamdudū magna sua cū gloria tenet. Hic si tantū apud suos autoritate ualet, quantum excellens eius doctrina & uirtus, quæ uno omnium ore celebratur postulat, & gaudendū est certe, omnibus bonis & pręclare cum Gallijs ipsis agitur. Hęc ferè ad epistolā tuā. Iam uero ne te fugiat quò loci sint res nostræ, sic habeto, religionē aliquanto perturbatiorē esse, q̃ fuit antehac, & ortus est nuper nescio quis terræ filius, qui conatur nouū malū inuehere. Negat enim necessaria esse ad Eucharistiam uerba Christi, quibus ea consecretur: quin nec speciem panis aut uini necessariā esse, sed satis esse, si motu interiori cordis Eucharistia capiatur. Ita cū hic ad spiritalem manducationē referat omnia, id agit ut posit sacramentum ipsum funditus tollere.

Sed

Sed deus tamen pro sua misericordia nos respexit, cuius diuino beneficio effectũ est, ut authore in uincula cōiecto hęc hęresis oppressa sit antea, quàm in uulgus proferretur. Noui præterea quod scribam nihil sanè est, & arbitror satis multa esse hæc, præsertim ad te uirũ nunquàm satis uacuũ. Sed malui tamen multus esse, quàm nō declarare me ijs quæ scripsisti, ualde delectari, de quibus certe tecũ quasi loquens quāta uoluptate perfusus sim inde perspicias facile, quod finē dicendi ægre fecerim. Non igitur mihi uisus es garrire (qua tu uoce uteris) sed aptissime grauissimeque loqui, & tanto me uehementius amare, quanto lōgiores fuerũt hæ literæ tuæ. Quare tam me tibi beneficio obstrictũ sentio, quàm quē maxime: cumque mihi nihil esse possit antiquius, quàm ut gratitudinem meã erga te quibuscunque possim rebus testificer, magnum mihi beneficiũ dederis, si ostenderis in qua re officium meum tibi præstari uelis. Vale Litij III Non. Maij, Anno M. D. XXXIII.

DES. ERASMVS ROT. CLARISS. L L. Doctori Ioanni Rinco S. D.

ITERAE tuæ uir ornatissime, quibus & pro tua prudētia sagaciter diuinas imminentes Germaniæ calamitates, & eas pie deprecaris, permouerũt animũ meũ, ut ad omnipotentem

tentem illum pacificatorẽ, & ut Paulus uocat μεσί-
την, precationẽ cõſcriberem, qua ſimul omnes do-
minum, iratũ quidẽ ut uidetur, ſed exorabilẽ appel-
lemus. De non mouẽda Camarina, amanter tu qui
dem ac fideliter, ſed ſerò mones, Et merebatur hoc
quorundam ſcurrilis improbitas, nec deerant amici
qui per literas huc hortarentur. Bene uale amicorũ
candidiſsime. Friburgi v die Martij, Anno à Chri-
ſto nato, M D XXXII.

PRECATIO AD DOMINVM IESVM PRO PACE ECCLESIAE.

OMINE Ieſu Chriſte, qui pro tua omnipotentia cõdidiſti creaturam omnẽ uiſibilem pariter & inuiſibi-lem, pro tua diuina ſapientia ordi-ne pulcherrimo gubernas ac dige-ris uniuerſa, pro tua ineffabili bonitate ſeruas, tue-ris, ac uegetas omnia, pro tua immẽſa miſericordia, reſtituis luxata, reformas collapſa, mortua reuiuifi-cas, dignare quæſumus tandẽ ad unice dilectã tibi ſponſam eccleſiã flectere uultũ tuum, ſed illũ placi-dum ac propitiũ quo ſerenas omnia quæ in cœlis, quæ in terris, quæ ſupra cœlos infraq; terras ſunt: flectere digneris oculos illos mites ac miſericordes,

es,ac mox resipuit, quibus turbã palantẽ aspexisti, & misericordia cõmotus es,quod ob inopiã pastoris errarent,uelut oues dissipatæ disiectæq;. Vides pastor bone q; uaria luporum genera irruperint in caulas tuas, quorũ quisq; clamat, hic est Christus, hic est Christus,ut in errorem pertrahantur si fieri posit,etiam perfecti. Vides quibus uentis, quibus undis, quibus procellis iactetur tua nauicula, extra quã nulli uis esse salutem. Quid superest, nisi ut illa demersa fluctibus,pereamus omnes? Hanc tempestatem accersiuerunt nobis scelera nostra, agnoscimus & cõfitemur. Agnoscimus tuam iustitiã,& nostram iniustitiã deploramus, sed appellamus tuam misericordiã,quę iuxta propheticũ psalmũ,superat omnia opera tua. Multũ iam pœnarũ dedimus, tot bellis attriti,tot exactionibus exhausti, tot morborum ac pestilentiarũ generibus afflicti, tot inundationibus concussi, tot portentis è cœlo minantibus territi, nec inter hæc mala subinde noua lassescentibus,ullus undecunq; portus apparet, sed atrociora uidentur impendere. Non querimur de seueritate tua mitissime seruator,sed agnoscimus hic quoque tuam misericordiã, longe siquidẽ atrociora merueramus. Verũ noli clementissime Iesu perpendere quid nostris meritis debeatur,sed quid tuam deceat misericordiã,sine qua nec angeli possent subsistere,

nedum nos lutea uascula. Miserere nostri redem-
ptor exorabilis, nõ quod ipsi simus digni, sed hanc
sancto nomini tuo da gloriã. Ne permittas, ut Iu-
dæi, Turcæ ac cæteri, qui uel nõ nouerunt te, uel in-
uident tuæ gloriæ, perpetuo gloriẽtur de nobis, di-
tantq́;, ubi est deus eorũ, ubi redemptor, ubi serua-
tor, ubi sponsus, quẽ iactant? Hæc opprobria in te
recidunt, dum ex nostris malis ęstimatur tua boni-
tas: desertos credũt, quos nõ intelligunt emendari.
Olim quum in naui dormires, & exorta tempestas
minaretur omnibus exitiũ, ad inclamationẽ pauco-
rum discipulorũ experrectus es, & mox ad uocem
tuã omnipotentẽ, subsedere fluctus, cõsiluere uen-
ti, tumultus subito uersus est in tranquillitatẽ ma-
gnam. Agnouerunt elementa muta cõditoris impe-
rium. Nunc in hac longe grauiore tempestate qua
periclitantur nõ paucorũ corpora, sed innumerabi-
les animæ, ad totius ecclesiæ tuę periclitantis clamo-
rem, rogamus ut expergiscare. Tot hominũ milia
clamant, Domine serua nos, perimus. Tempestas
uicit humanã industriã, imò uidemus opitulari uo-
lentiũ conatus in diuersum cedere. Tua uoce opus
est domine Iesu. Tantũ dic uerbo consilesce tempe-
stas, & protinus illucescet optata tranquillitas. Par-

hominum milia, qui diligunt nominis tui gloriam, qui suspirant decorē domus tuę, an non ad horum preces, iram tuam remittes, ac ueterū misericordiarum tuarū recordaberis? Non cœlesti tuo artificio nostram stulticiā uertes in tuam gloriam? Non improborum mala uertes in ecclesiæ tuæ bonū? Solet enim tua misericordia tum maxime adesse, quū rebus maxime deploratis, hominū nec uires nec prudentia possunt opitulari. Tu solus res quālibet discordes redigis in cōcordiā, unicus pacis & autor & tutor. Tu Chaos illud uetus, in quo nullo ordine nulloq́ decore cōfusa iacebant discordia rerum semina, digessisti, & admirabili ordine, quæ natura pugnant æterno fœdere sociasti. At quanto turpius est chaos, ubi nulla est charitas, nulla fides, nulla fœdera, nulla legum, nulla præpositorū reuerētia, nullus dogmatū consensus, sed uelut in dissono choro suam quisq; canit cantionem? Inter cœlestes orbes nullū est dissidiū, elementa suū quæq; locū seruant, suis quæq; fungūtur muneribus. Et sponsam tuam in cuius gratiā cōdita sunt uniuersa, sines perpetuis dissidijs ire pessum? Patieris, ut impij spiritus discordiarum autores, in tuo regno tyrannidē exerceant impune? Patieris illum fortē, quem semel expugnatum deturbasti, rursus occupare tua castra? Quum mortalis inter homines uersabaris homo, ad tuam

uocem aufugiebant dæmonia. Emitte quæſumus domine ſpiritum tuum, qui diſpellat à pectoribus omnium tuum adorabile nomen profitentiũ, ſpiritus impios, luxus, auariciæ, ambitionis, libidinis, uindictæ, diſcordiæq; magiſtros, & ut propheticis uerbis utamur: Cor mundũ deus & rex noſter crea in nobis, & ſpiritum ſanctũ innoua in uiſceribus noſtris, ſpiritũ ſanctũ tuum ne auferas à nobis. Redde nobis lætitiam ſalutaris tui, & ſpiritu principali confirma ſponſam tuam, ac ſponſæ tuæ paſtores. Per hunc ſpiritũ terrena cœleſtibus conciliaſti, per hunc tot linguas, tot nationes, tot hominum tam uarias formas in unum eccleſiæ corpus compegiſti, quod tibi capiti ſuo per eundem ſpiritum cohæret. Eum ſi dignaberis in omnium cordibus innouare, ceſſabunt & illæ calamitates externæ, aut ſi minus ceſſabunt, certe te diligentibus cedent in lucrum pietatis. Digere hoc chaos domine Ieſu, expandat ſe ſpiritus tuus ſuper has aquas male fluctuantiũ dogmatum. Et quoniam ſpiritus tuus qui iuxta prophetæ ſermonem continet omnia, ſcientiam habet etiam uocis, fac ut quemadmodum cunctis in tua domo uerſantibus, una lux eſt, unũ baptiſma, unus deus, una ſpes, unus ſpiritus, ita ſit & uox una catholicã

dedisti dona in hominibus, dilargitus es uaria spiritus tui munera. Rursum ex alto renoua ueterem munificentiā tuam, da ecclesiæ tuæ labascēti, quod dedisti nascenti. Da principibus timorem tui, ut sic Remp. administrent, tanquam breui tibi regum regi rationem de singulis redditūri: da throno tuo semper asśistentē sapientiam, ut quid sit optimū factu perspiciant animo, factisque persequātur. Da pastoribus, quibus tuas uices delegare dignatus es, prophetiæ donum, ut arcanas scripturas, non ex humano sensu, sed ex tuo afflatu interpretentur. Da charitatem triplicem, quā à Petro stipulatus es, ouium curam illi demandaturus. Da sacerdotibus tuis sobrietatis & castitatis amorem. Da populo tuo bonam uoluntatem obtemperandi præceptis tuis, ac promptitudinem obsequendi ijs per quos iuxta tuum animū uoluisti res humanas administrari. Ita fiet, ut si principes tuo munere, te digna imperent, si pastores te digna doceant, populus bene imperantibus ac pia docentibus obtemperet, ecclesiæ simul cum ordine redeat pristina tum dignitas, tum tranquillitas, ad tui nominis gloriam. Niniuitis internecioni destinatis, simul ut ad pœnitentiam conuersi sunt, pepercisti: & sponsam tuam pedibus tuis aduolutā aspernaberis? Quę pro sacco habet suspiria, pro cinere lachrymas. Pollicitus es ueniā ad te conuersis

uerſis: ſed hoc ipſum tui muneris eſt, ut quis ad te toto pectore cõuertatur, ut omnia bona noſtra re/dundent in tuam gloriã. Conditor es, inſtaura plaſ/ma tuum. Redemptor es, ſerua mercem tuam. Ser/uator es, ne ſinas eos interire qui toti pendẽt ex te. Dominus es, aſſere poſſeſsionem tuam. Caput es, ſubueni membris tuis. Rex es, da legum tuarum re/uerentiam. Princeps es pacis, inſpira nobis charita/tem mutuam. Deus es, miſerere ſupplicũ, eſto iuxta Pauli dictũ, omnia in omnibus, ut uniuerſus eccle/ſiæ tuæ chorus, concordibus animis, & conſonanti/bus uocibus pro impetrata miſericordia gra/tias agat patri & filio & ſpiritui ſancto, qui ad abſolutum concordiæ ex/emplum, perſonarũ proprie tate diſtincti eſtis, natu/ra unũ, quibus laus & gloria in ęter/num, Amen.

FINIS

BASILEAE IN OFFICINA FROBENIANA
per Hieronymum Frobenium & Nicolaum
Epiſcopium, Anno M D XXXIII

FRO
BEN.